Qorti tal-Appell Kriminali

Onor. Imhallef Consuelo Scerri Herrera, LL.D., Dip Matr., (Can)

Appell Nru: 500 / 2014

Il-Pulizija

(Spettur Josric Mifsud)

vs

Stefano Caruana

Illum, 18 ta' Mejju 2021

Il-Qorti,

Rat l-akkuzi dedotti kontra l-appellat Stefano Caruana ta' 33 sena, iben Louis u Antonia nee` Caruana, imwieled il-Pieta`, nhar l-20 ta' Jannar 1981, residenti fil-fond numru 29, Flat 2, Triq San Mikiel, Cospicua, detentur tal-karta tal-identita` bin-numru 65981 (M), akkuzat quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta):

Talli f' dawn il-Gzejjer, nhar il-21 ta' Ottubru 2014 u matul is-sena ta' qabel, gewwa Cospicua, u fi bnadi ohra f' hinijiet differenti:

a) Kellu fil-pussess tieghu d-droga kokaina specifikata fl-ewwel skeda tal-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi, Kap. 101 tal-Ligijiet ta' Malta, meta ma kienx fil-pussess ta' awtorizzazzjoni ghall-importazzjoni jew ghall-esportazzjoni mahruga mit-Tabib Principali tal-Gvern skont id-disposizzjonijiet tar-4 u s-6 Taqsima tal-Ordinanza u meta ma kienx bil-licenzja jew xort' ohra awtorizzat li jimmanifattura, jew li jforni d-droga msemmija u meta ma kienx b' xi mod iehor bil-licenzja mill-President ta' Malta li jkollu d-droga msemmija fil-pussess tieghu u naqas li jipprova li d-droga msemmija giet fornuta lilu ghall-uzu tieghu skont ir-ricetta kif provdut fir-regolamenti msemmija u dan bi ksur tar-regoli tal-1939

dwar il-Kontroll Intern tad-Drogi Perikoluzi (GN 292/1939), kif sussegwentement emendati u bi ksur tal-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi, Kap. 101 tal-Ligijiet ta' Malta, liema droga nstabet f' tali cirkustanzi li juru li ma kinitx ghall-uzu esklussiv tieghu.

b) Kellu fil-pussess tieghu d-droga kokaina specifikata fl-ewwel skeda tal-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi, Kap. 101 tal-Ligijiet ta' Malta, meta ma kienx fil-pussess ta' awtorizzazzjoni ghall-importazzjoni jew ghall-esportazzjoni mahruga mit-Tabib Principali tal-Gvern skont id-disposizzjonijiet tar-4 u s-6 Taqsima tal-Ordinanza u meta ma kienx bil-licenzja jew xort' ohra awtorizzat li jimmanifattura, jew li jforni d-droga msemmija u meta ma kienx b' xi mod iehor bil-licenzja mill-President ta' Malta li jkollu d-droga msemmija fil-pussess tieghu u naqas li jipprova li d-droga msemmija giet fornuta lilu ghall-uzu tieghu skont ir-ricetta kif provdut fir-regolamenti msemmija u dan bi ksur tar-regoli tal-1939 dwar il-Kontroll Intern tad-Drogi Perikoluzi (GN 292/1939), kif sussegwentement emendati u bi ksur tal-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi, Kap. 101 tal-Ligijiet ta' Malta;

c) Talli rrenda ruhu recidiv ai termini tal-Artikoli 49, 50 u 289 tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta, wara li gie misjub hati b' sentenza tal-Qorti ta' Malta, liema sentenza hija definittiva u ma tistax tigi mibdula.

Rat is-sentenza tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) tal-24 ta' Frar, 2021, fejn il-Qorti sabet lill-imputat Stefano Caruana mhux hati tal-imputazzjonijiet kollha migjuba kontra tieghu u illiberatu minnhom.

Rat ir-rikors tal-appellant Avukat Generali minnhu pprezentat fil-25 ta' Marzu, 2021, fejn talab lil din il-Qorti joghgobha **tirriforma** l-istess sentenza, billi :-

a. **tikkonfermaha** f' dik il-parti fejn ma sabitx lill-imputat appellat hati tat-tielet imputazzjoni migjuba fil-konfront tieghu;

b. **<u>thassarha</u>** f' dik il-parti fejn ma sabitx lill-imputat appellati hati tal-ewwel (1) u tat-tieni imputazzjoni addebitati fil-konfront tieghu, u lliberatu minnhom;

c. **<u>u minflok</u>** issib lill-imputat appellat hati tal-ewwel (1) u tat-tieni (2) imputazzjoni addebitati fil-konfront tieghu;

d. u **<u>tghaddi</u>** sabiex tinfliggi fil-konfront tal-imputat appellat l-piena idoneja skond il-ligi;

Rat illi, l-esponent irceva l-atti tal-kawza u hassu aggravat bihom in kwantu l-Qorti tal-Magistrati (Malta), permezz tas-sentenza taghha hawn fuq riferita, *inter alia* ghamlet enuncazzjoni zbaljata tal-provi kif migjuba quddiemha, li fil-fatt wasslet ghall-helsien tal-imputat mill-imputazzjonijiet migjuba kontrih, nonche sahhet il-konkluzjoni taghha fuq interpretazzjoni u applikazzjoni zbaljata tal-ipotezi tal-Ligi u ghaldaqstant l-esponent qieghed jinterponi dan l-umli appell.

Illi l-Qorti tal-Magistrati (Malta) illiberat lill-imputat mill-imputazzjonijiet migjuba kontrih in bazi li :-

> *"F' dan il-kaz, kif diga` rrizulta mill-konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti izjed ' il fuq, ghajr ghall-istqarrija m' hemmx provi ohrajn li jistghu jsostnu l-imputazzjonijiet (a) u (b) u per konsegwenza l-imputazzjoni (c) migjuba kontra l-imputat u ghalhekk, il-Qorti tqis illi jkun perikoluz li ssib htija fl-imputat unikament u esklussivament a bazi ta' din l-istess stqarrija. Ghaldaqstant, il-Qorti hija tal-fehma li fil-kaz odjern, l-istqarrija m' ghandhiex tinghata valur probotarju."*

Illi ghaldaqstant il-Qorti tal-Magistrati ghazlet li tiskarta l-istqarrija tal-imputat appellat fejn stqarr il-kommissjoni tar-reati imputati lilu, kif ukoll dik il-parti tax-xhieda tal-ufficcjal prosekutur u ta' ufficcjali ohra tal-Pulizija fejn jirreferu ghad-dikjarazzjonijiet tal-imputat meta kien gie mitkellem mill-Pulizija jew ghal dak li qal l-istess imputat fl-

istqarrija tieghu. Illi bid-dovut rispett, konxju tas-sentenzi tal-Qorti Ewropeja tad-Drittijet tal-Bniedem, kif ukoll tal-Qrati nostrana dwar din il-materja, l-esponent umilment itenni li ma jaqbilx ma din il-konkluzjoni milhuqa mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) f' dan il-kaz.

Illi hekk kif jirrizulta mill-atti processwali, il-Qorti tal-Magistrati (Malta) sejjset id-decizjoni taghha li l-istqarrija m' ghandix tinghata valur probatorju fuq **zewg konsiderazzjonijiet principali,** u cioe' **li l-imputat irilaxxa l-istqarrija lill-Pulizija minghajr ma nghata d-dritt ghall-assistenza legali waqt l-interrogatorju tieghu**, kif ukoll li **ghajr ghall-istqarrija ma hemmx provi ohrajn li jistghu jsostnu l-imputazzjonijiet migjuba kontrih.** Illi madanakollu, apparti mill-fatt li l-esponent ma jaqbilx mal-konsiderazzjoni tal-Qorti tal-Magistrati li l-istqarrija rilaxxata lill-Pulizija f' dawn il-proceduri kienet l-unika prova fil-konfront tal-imputat appellat u dan ghar-ragunijiet li ser jigu ndikati f' dan l-appell, l-esponent jissottometti ukoll li l-gurisprudenza l-aktar recenti kemm tal-Qrati Maltin kif ukoll tal-Qorti Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem fir-rigward ta' din il-materja zviluppat numru ta' principji regolaturi li ghandhom japplikaw meta jsiru allegazzjonijiet ta' ksur ta' drittijiet minhabba nuqqas ta' access ghall-assistenza legali u li ghaldaqstant kellhom ilkoll jigu mistharrga mill-Qorti tal-Magistrati sabiex tasal ghad-decizjoni taghha.

Illi hekk kif gie ritenut mill-Grand Chamber fil-kaz **Beuze v. Belgium**[1] :-

> *In the light of the nature of the privilege against self-incrimination and the right to remain silent, the Court considers that in principle there can be no justification for a failure to notify a suspect of these rights. Where a suspect has not, however, been so notified, the Court must examine whether, notwithstanding this failure, the proceedings as a whole were fair. Immediate access to a lawyer able to provide information about procedural rights is likely to prevent unfairness arising from the absence of any official notification of these rights. However, where access to a lawyer*

[1] Deciza mill-Grand Chamber, nhar id-9 ta' Novembru 2018, Applikazzjoni numru 71409/10.

is delayed, the need for the investigative authorities to notify the suspect of his right to a lawyer, his right to remain silent and the privilege against self-incrimination takes on particular importance (see Ibrahim and Others, cited above, § 273, and case-law cited therein).'

Illi f' dan il-kuntest referenza ssir ukoll ghas-sentenza fl-ismijiet **Farrugia -vs- Malta**[2] fejn il-Qorti Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem segwiet l-insenjament tal-Grand Chamber f' Beuze. Fil-kaz Farrugia v. Malta, il-Qorti Ewropeja kellha l-opportunita' li tezamina s-sistema Maltija fejn sabet li s-sistema nostrana tissodisfa t-test tal-*overall fairness*. Ghalhekk, l-enfasi tal-Qorti Ewropea kienet diretta lejn l-*overall fairness of the proceedings* u fejn kien gie ritenut illi :-

"while very strict scrutiny must be applied where there are no compelling reasons to justify the restriction on the right of access to a lawyer, the Court, in the specific circumstances of the case, finds that having taken into account the combination of the various above-mentioned factors, despite the lack of procedural safeguards relevant to the instant case, the overall fairness of the criminal proceedings was not irretrievably prejudiced by the restriction on access to a lawyer."

Decizjoni tal-Qorti Ewropeja aktar ricenti minn ta' Farrugia hija dik fl-ismijiet **Mark Charles Kenneth Stephens vs. Malta** deciza fl-14 ta' Jannar 2020. F' din l-ahhar sentenza gie mtenni hekk:

*«However the Court notes that the non-observance of one of the minimum rights guaranteed by **Article 6 § 3** will not lead to an automatic violation of that provision (see, for example and by implication, **Ibrahim and Others v. the United Kingdom [GC],** nos. 50541/08 and 3 others, 13 September 2016, and **Schatschaschwili v. Germany** [GC], no. 9154/10, ECHR 2015). The fairness of a criminal trial must be guaranteed in all circumstances. However, what constitutes a fair trial cannot be the subject of a single unvarying rule but must depend on the*

[2] Deciza mill-Qorti Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem, nhar l-4 ta' Gunju 2019, Applikazzjoni numru 63041/13

circumstances of the particular case. The Court' s primary concern, in examining a complaint under ***Article 6 § 1****, is to evaluate the overall fairness of the criminal proceedings (see, among many other authorities****, Beuze v. Belgium, [GC]****, no. 71409/10, §§ 120, 9 November 2018 and the case-law cited therein.*

...

Particularly relevant to the present case, the Court observes that in the recent Beuze judgment, the Grand Chamber departed from the approach taken in previous cases that systematic restrictions on the right of access to a lawyer led, ab initio, to a violation of the Convention (see, in particular, ***Dayanan v. Turkey, no. 7377/03, § 33, 13 October 2009, Boz v. Turkey, no. 2039/04, § 35, 9 February 2010, and Borg, cited above, § 62)****. In* ***Beuze****, the Grand Chamber gave prominence to the examination of the overall fairness approach and confirmed the applicability of a two stage test, namely whether there are compelling reasons to justify the restriction as well as the examination of the overall fairness and provided further clarification as to each of those stages and the relationship between them.»*

Illi ghaldaqstant f' kull kaz irid jinghata qies tal-proceduri kriminali fit-totalita taghhom u mhux biss tan-nuqqas ta' ghajnuna ta' avukat waqt l-interrogatorju.

Dwar il-proceduri kriminali fit-totalita taghhom

Illi fis-sentenza **Beuze vs Belgium**[3]**,** il-Grand Chamber elenkat numru ta' fatturi li ghandhom jitqiesu mill-Qorti sabiex tiddetermina jekk kienx jirrizulta li kien hemm xi nuqqas li permezz tieghu l-persuna koncernata setghat kienet pregudikata fir-rigward tas-sejbien ta' htija taghha.

a. Jekk il-persuna kinetx persuna vulnerabbli

[3] Deciza mill-Grand Chamber, nhar id-9 ta' Novembru 2018, Applikazzjoni numru 71409/10.

Illi f' dan il-kaz, fil-fehma tal-esponent ma jirrizultax li l-imputat appellat kien persuna vulnerabbli minhabba l-eta' tieghu u/jew l-istat mentali tieghu. L-imputat appellat kellu tlieta u tletin (33) sena meta rrilaxa l-istqarrija lill-Pulizija nhar l-erbgha u ghoxrin (24) ta' Ottubru tas-sena elfejn u erbatax (2014). Illi *in oltre* hekk kif jirrizulta mill-fedina penali tal-istess imputat appellat inserita *a fol* 8 *et seq* tal-atti processwali, huwa diga' kellu diversi precedenti penali ohra. Illi l-kundanni kriminali jmorru lura sas-sena elf disa' mija u sebgha u disghin (1997) u jitrattaw diversi reati kommessi mill-istess appellat, fosthom ricetazzjoni, serq, kif ukoll reati relatati mad-droga. Illi ghaldaqstant fil-fehma tal-esponent, matul is-snin l-appellat certament kien sar familjari mal-mod kif jitmexxew proceduri kriminali u l-proceduri segwiti mill-Pulizija fil-kors tal-investigazzjonijiet kondotti minnhom. Illi certament ghalhekk, l-appellat ma kienx b' xi mod intimidat mill-presenza tal-Pulizija stante li kellu okkazjonijiet precedenti fejn kien gie interrogat. Illi lanqas ma rrizultaw l-ebda cirkostanzi ohra li b' xi mod jindikaw li l-appellant kien persuna vulnerabbli.

b. <u>Ic-cirkostanzi li fihom l-evidenza giet ottenuta</u>

Illi l-imputat fl-ebda hin ma allega li l-Pulizija ezercitat xi pressjoni fuqu sabiex jirrilaxxa l-istqarrija jew allega li huwa ma rrilaxxax l-istqarrija volontarjament skond ir-rieda tieghu. Illi fil-fatt l-imputat appellat assistit waqt il-proceduri fl-ebda hin ma kkontesta l-validita tal-istqarrija rilaxxata minnu jew l-uzu taghha fil-proceduri odjerni. Illi hekk kif jirrizulta sahansitra mit-traskrizzjoni tat-trattazzjoni finali li saret mill-partijiet, liema traskrizzjoni tinsab inserita *a fol* 109 *et seq* tal-atti processwali, id-difiza stess ghamlet referenza ghall-kontenut tal-istqarrija rilaxxata mill-imputat appellat u ddikjarat li mill-istess stqarrija jirrizulta li l-imputat appellat kien ghen lill-Pulizija u kkolabora b' mod shih sabiex giet ukoll identifikata l-persuna li kienet qeghda tfornih bid-droga u li in vista ta' dan hekk kif dikjarat mill-ufficcjal prosekutur huwa kellu jibbenefika mill-Artikolu 29 tal-Kapitolu 101 tal-Ligijiet ta' Malta.

c. L-istruttura legali li tirregola l-*pre trial proceedings* u l-ammissibilita ta' evidenza fi proceduri gudizzjarji u jekk il-persuna koncernata kellix id-dritt li toggezzjona ghall-uzu ta' tali evidenza;

Illi l-imputat appellat inghata d-dritt li jikkonsulta ma avukat fil-parametri tal-ligi li kienet vigenti meta huwa rrilaxxa l-istqarrija. Illi kien l-imputat appellat li hekk kif jirrizulta mid-dikjarazzjoni nserita *a fol* 4 tal-atti processwali, kien ghazel li ma jezercitax dan id-dritt. Illi l-imputat appellat kien gie ukoll imwissi bid-dritt tieghu li huwa seta' jibqa' sieket, izda dak li kien ser jinghad minnu seta' jingab bi prova. Illi *in oltre* ma jirrizulta li kien hemm l-ebda xkiel ghall-imputat appellat li jkellem avukat u/jew li jattaka l-validita tal-istqarrija rilaxxata minnu, quddiem il-Qorti tal-Magistrati. Illi l-imputat appellat kien assistit matul il-proceduri li saru quddiem il-Qorti tal-Magistrati u kellu kull opportunita li jikkontesta l-validita' tal-istqarrija rilaxxata minnu lill-Pulizija u jressaq id-difiza li jidhirlu xierqa. Illi fil-fatt, hekk kif diga' mistqarr jirrizulta li l-imputat appellat debitament assistit fl-ebda hin ma attaka l-validita' tal-istqarrija rilaxxata minnu jew l-uzu taghha fil-proceduri kriminali odjerni. Illi in *oltre* huwa ghazel li ma jixhdix u dan minkejja li kellu kull opportunita li jaghmel dan waqt il-proceduri li kieku ried.

d. Il-kwalita tal-provi/stqarrijiet kontrih u l-attendibilita' taghhom in vista tal-mod kif dawn inghataw

Illi minn ezami tal-atti processwali jirrizulta li l-provi gew ottjenuti skond il-ligi vigenti taz-zmien meta sehhew ir-reati li jifformaw il-mertu ta' dan il-kaz. Il-Pulizija gabru l-provi kollha li kienu relevanti sabiex jigu pruvati l-imputazzjonijiet migjuba kontra l-appellant.

e. Fil-kaz ta' stqarrija, jekk din gietx mal-ewwel irtirata jew mibdula;

Illi hekk kif diga sottomess mill-istess esponent, mill-atti proceswwali jirrizulta li l-imputat appellat Stefano Caruana debitament assistit, fl-ebda waqt ma ressaq xi ilment

dwar il-mod kif ittiehdu l-istqarrijiet tieghu jew dwar l-ammissibilita' tal-istess stqarrijiet bhala provi fil-proceduri kriminali odjerni. Illi *in oltre*, kif kellu kull dritt li jaghmel l-imputat appellat ghazel li ma jixhidx f' dawn il-proceduri sabiex jikkontesta l-kontenut tal-istqarrija. Illi ghalhekk l-imputat appellat ma provda l-ebda prova sabiex jirtira jew jibdel xi fatt dikjarat minnu fl-istqarrija rilaxxata minnu lill-Pulizija;

f. <u>Il-mod kif il-provi ntuzaw fil-proceduri kriminali u partikolarment jekk dawn il-provi iffurmawx parti integrali jew sinifikanti tal-provi probatorji li a bazi taghhom l-imputat ikun instab hati u s-sahha ta' evidenza ohra fil-kaz;</u>

Ill-fil-kaz odjern, l-imputat appellat Stefano Caruana kien irilaxxa stqarrija nhar l-erbgha u ghoxrin (24) ta' Ottubru tas-sena elfejn u erbatax (2014) u dan wara li kien inghata t-twissija li huwa ma kienx obbligat li jitkellem sakemm ma jkunx jixtieq li jitkellem, imma dak li jghid jista' jingab bhala prova. Illi hekk kif jirrizulta mid-depozizzjoni tas-Supretendent (dak iz-zmien Spettur) Josric Mifsud ta' nhar il-hamsa (5) ta' Novembru tas-sena elfejn u erbatax (2014), qabel ma l-imputat appellat irrilaxxa stqarrija huwa kien inghata l-jedd li jikkonsulta ma' avukat tal-fiducja tieghu, izda l-imputat kien ghazel li ma jezercitax dan id-dritt moghti lilu. Dan jirrizulta ukoll mid-dikjarazzjoni ffirmata mill-istess imputat appellat li tinsab inserita *a fol* 4 tal-atti processwali;

Illi madanakollu sussegwentement l-imputat kien iddepona ukoll taht gurament quddiem il-Magistrat Inkwerenti, il-Magistrat Anthony J. Vella. Illi din id-depozizzjoni guramentata tal-imputat appellat tifforma ukoll parti mill-atti processwali odjerni. Fil-fatt id-Deputat Registratur Oriana Deguara fis-seduta ta' nhar is-sebgha (7) ta' Marzu tas-sena elfejn u sittax (2016) kienet hadet il-pedana tax-xhieda u prezentat vera kopja ta' *proces verbal* numru 816/2014 redatt mill-Magistrat Dr. Anthony Vella maghluq fl-erbatax (14) ta' Novembru tas-sena elfejn u erbatax (2014), li jikkontjeni xhieda guramentata ta' Stefano Caruana u Christabel Azzopardi dwar traffikar ta' droga kokajina fil-konfront ta' Angelus Vella;

Illi ghaldaqstant il-provi mressqa fil-kaz odjern ma jistrihux biss fuq l-istqarrija li l-imputat irilaxxa lill-Pulizija, izda jistriehu ukoll fuq id-depozizzjoni guramentata li l-istess imputat appellat ghamel quddiem il-Magsitrat Inkwerenti. Illi dan f' kuntest meta jerga' jigi ribadit li l-imputat appellat fl-ebda stadju ma ressaq l-ebda ilment fir-rigward tat-tehid kemm tal-istqarrija moghtija minnu lill-Pulizija kif ukoll fir-rigward tad-depozizzjoni guramentata tieghu quddiem il-Magistrat Inkwerenti.

g. <u>Jekk il-konsiderazzjonijiet dwar il-htija sarux minn Magistrat jew Imhallef jew minn gurija popolari, u jekk il-konsiderazzjonijiet saru minn gurija popolari, il-konsiderazzjoni tad-direzzjoni u linji gwida moghtija lilhom dwar l-istess</u>

Illi l-procedura addotata kienet dik applikabbli skond il-ligi ordinarja u ghalhekk f' dan il-kaz, il-konsiderazzjonijiet dwar htija saru mill-Magistrat.

f. <u>Il-piz tal-interess pubbliku</u>

Illi l-imputat gie mressaq il-Qorti akkuzat li wettaq reati bi ksur tad-disposizjonijiet tal-Kapitolu 101 tal-Ligijiet ta' Malta u ghaldaqstant zgur li kien hemm konsiderazzjonijiet ta' interess pubbliku li jiggustifikaw il-fatt li l-imputat gie mressaq il-Qorti mixli li wettaq ir-reati li jinsab akkuzat bihom f' dawn il-proceduri.

g. <u>Jekk salvagwardi procedurali ohra jinghatawx skond il-ligi domestika tal-pajjiz li jkun</u>

Illi l-procedura penali fil-konfront tal-imputat appellat saret skond il-ligi ordinarja. Il-process gudizzjarju ha l-kors tieghu u fl-ebda waqt l-imputat ma allega jew ilmenta li kien sofra jew li kien qieghed isofri xi lezjoni tad-drittijiet tieghu. L-appellat kien debitament assistit u kif diga' mistqarr ghazel li ma jixhidx hekk kif kellu kull dritt li jaghmel.

Illi in vista ta' dan kollu mistqarr, fil-fehma tal-esponent meta wiehed jikkonsidra l-proceduri penali fl-assjem taghhom, inkluz il-fatt li l-imputat appellat ghazel li jiddeponi taht gurament quddiem il-Magistrat Inkwerenti, il-fatt li huwa qatt ma qajjem l-ebda ilment dwar il-kontenut tal-istqarrijia tieghu lill-Pulizija jew dwar id-depozizzjoni guramentata tieghu lill-Magistrat Inkwerenti, kif ukoll il-fatt li l-appellant ma kienx novell fil-qasam tal-proceduri penali, bl-ebda mod ma jista' jinghad illi l-istqarrija giet mehuda bi ksur tad-drittijiet tal-imputat appellat. Illi ghalhekk l-istqarrija kellha tinghata l-valur probatorju taghha u ma kellix tigi skartata mill-Qorti tal-Magistrati.

<u>Dwar l-istqarrija guramentata rilaxxata mill-imputat appellat Stefano Caruana</u>

Illi l-esponent jirrileva ukoll li l-Qorti tal-Magistrati sejjset il-konsiderazzjonijiet kollha taghha fuq il-fatt li ghajr ghall-istqarrija tal-imputat appellat ma hemmx provi ohrajn li jistghu jsostnu l-imputazzjonijiet. Illi madanakollu l-Qorti tal-Magistrati jidher li ma haditx in konsiderazzjoni tal-fatt li wara li l-imputat appellat irrilaxxa stqarrija lill-Pulizija, huwa kien iddepona ukoll taht gurament quddiem il-Magistrat Inkwerenti, il-Magistrat Anthony J. Vella nhar l-erbgha u ghoxrin (24) ta' Ottubru tas-sena elfejn u erbatax (2014). Illi jidher li fil-konsiderazzjonijiet taghha l-Qorti tal-Magistrati tiskarta ghal kollox dan il-fatt u tibbaza d-decizjoni taghha fuq l-istqarrija li nghatat mill-imputat appellat lill-Pulizija.

Illi l-esponent jirrileva li anke li kieku, *dato ma non concesso,* kellha tigi skartata l-istqarrija rilaxxata mill-imputat appellat lill-Pulizija, xorta din l-Onorabbli Qorti kellha tiehu in konsiderazzjoni tal-kontenut tad-depozizzjoni guramentata rilaxxata mill-imputat appellat. Illi f' dan ir-rigward hemm diversi pronunzjamenti mill-Qorti Kostituzzjonali fuq is-suggett in materja li fil-fehma tal-esponent jaghmlu stat ghal dak li jirrigwarda l-istqarrijiet guramentati.

Illi l-esponent jibda biex jaghmel referenza ghas-sentenza li nghatat mill-Qorti Kostituzzjonali nhar it-tnejn u ghoxrin (22) ta' Frar tas-sena elfejn u tlettax (2013) fl-ismijiet **<u>Il-Pulizija -vs- Amanda Agius</u>** fejn il-Qorti filwaqt li kkonfermat li ma ghandux

isir uzu fi proceduri kriminali tal-istqarrija maghmula minn Agius quddiem il-Pulizija, hassret is-sentenza appellata f' dik il-parti fejn il-Prim' Awla tal-Qorti Civili kienet irriteniet illi l-istqarrija mahlufa minn Agius quddiem Magistrat ittiehdet bi ksur tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni u li ma ghandux isir uzu minnha fi proceduri gudizzjarji u minflok irriteniet li ma kien hemm ebda ksur ta' drittijiet fondamentali bit-tehid tal-istqarrija mahlufa u li ghalhekk jista' jsir uzu minn dik l-istqarrija fi proceduri gudizzjarji. Illi l-Qorti Kostituzzjonali waslet ghal din il-konkluzjoni wara li kkunsidrat illi :-

> *"Il-prezenza ta' magistrat, ufficjal gudizzjarju indipendenti mill-pulizija, hija garanzija bizzejjed illi l-istqarrija tinghata b' ghazla hielsa, volontarjament, u ma tigix imgieghla jew mehuda b' theddid jew b' biza' , jew b' weghdiet jew bi twebbil ta' vantaggi. Din il-qorti ma tistax, bla ma turi nuqqas ta' fiducja fl-istituzzjoni gudizzjarja tal-pajjiz, tghid illi l-garanzija ta' legittimità moghtija bil-prezenza ta' magistrat ma hijiex, fin-nuqqas ta' prova kuntrarja[4], bizzejjed.*

Illi l-esponent jaghmel referenza ukoll ghal sentenza ohra tal-Qorti Kostituzzjonali li nghatat ukoll fl-istess jum, ossija nhar it-tnejn u ghoxrin (22) ta' Frar tas-sena elfejn u tlettax (2013) fl-ismijiet **Il-Pulizija -vs- Tyrone Fenech** fejn il-Qorti ghal darba ohra filwaqt li ddecidiet li ma ghandux isir uzu mill-istqarrija maghmula quddiem il-Pulizija irriteniet illi ma kien hemm l-ebda ksur ta' drittijiet fondamentali bit-tehid tal-istqarrijiet mahlufa u ghalhekk ordnat li jista' jsir uzu minnhom fi proceduri gudizzjarji.

Illi tenut kont ta' dan kollu, u senjatament tenut kont tal-fatt li l-imputat appellat stess fl-ebda hin ma gab xi prova kuntrarja sabiex jirtira jew jibdel xi fatt dikjarat minnu fid-depozizzjoni rilaxxata minnu quddiem il-Magistrat Inkwerenti, jew allega li sofra xi lezjoni tad-drittijiet tieghu, l-esponent assolutament ma jaqbilx mal-konsiderazzjonijiet tal-Qorti tal-Magistrati li l-unika prova li tista' ssostni l-imputazzjonjiet fil-konfront tal-imputat appellat hija l-istqarrija rilaxxata minnu lill-Pulizija. Illi x-xhieda guramentata tal-imputat appellat tifforma ukoll parti mill-atti processwali u mill-istess xhieda l-imputazzjonijiet migjuba fil-konfront tieghu jirrizultaw ukoll ippruvati.

[4] Enfasi mizjuda mill-esponent

Illi dak kollu qieghed ukoll jinghad f' kuntest fejn jerga' jigi ribadit illi l-imputat appellat debitament assistit mhux talli ma ressaq l-ebda prova kuntrarja sabiex jikkontesta l-kontenut tal-istqarrija rilaxxata minnu lill-Pulizija u d-depozizzjoni moghtija minnu quddiem il-Magistrat Inkwerenti, izda talli l-imputat assistit irrefera ghall-kontenut tal-istess stqarrija u depozizzjoni rilaxxati minnu sabiex jipprova li huwa kien ghen lill-Pulizija u kkolabra b' mod shih sabiex giet ukoll identifikata l-persuna li kienet qeghda tfornih bid-droga u li in vista ta' dan hekk kif dikjarat mill-ufficcjal prosekutur huwa kellu jibbenefika mill-Artikolu 29 tal-Kapitolu 101 tal-Ligijiet ta' Malta.

Illi ghalhekk meta l-Qorti tal-Magistrati (Malta) qieset li l-istqarrija ma setax ikollha valur probatorju, l-apprezzament tal-provi kif kien pretiz minnha li taghmel ma sarx u dan peress li bl-ebda mod m' apprezzat il-kontenut tal-istqarrija migjuba quddiemha u/jew il-kontenut tad-depozizzjoni gurametata tal-imputat appellat moghtija lill-Magistrat Inkwerenti. Illi fl-umli fehma tal-esponent l-istqarrija volontarjament rilaxxjata mill-imputat appellat, kif ukoll id-depozizzjoni guramentata tieghu jikkonsistu fi provi producibbli, ammissibbli u rilevanti ghal dan il-kaz u l-kontenut taghhom kellu jigi accettat mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala prova skont il-Ligi.

Illi l-imputat appellat kien volontarjament ghazel illi kemm fl-istqarrija rilaxxata minnu lill-Pulizija, kif ukoll fid-depozizzjoni moghtija minnu quddiem il-Magistrat Inkwerenti jammetti illi huwa kien ghamel uzu mid-droga kokaina kemm fil-lejl ta' bejn l-ghoxrin (20) u l-wiehed u ghoxrin (21) ta' Ottubru tas-sena elfejn u erbatax (2014), kif ukoll fiz-zmien ta' qabel. Illi *in oltre* huwa kien ammetta ukoll kemm fl-istqarrija rilaxxata minnu lill-Pulizija, kif ukoll fid-depozizzjoni tieghu quddiem il-Magistrat Inkwerenti li fl-istess zminijiet kellu fil-pussess tieghu droga kokajina li ma kinetx ghall-uzu esklussiv tieghu, u fil-fatt kien jaghtiha ukoll lil terzi. Illi l-imputat appellant kien ben konsapevoli minn dak li kienet qed jaghmel u ma kienx xi tifel zghir, vulnerabbli u bla difiza, tant illi anke waqt il-proceduri kriminali quddiem il-Qorti tal-Magistrati u minkejja li kien debitament assistit ma provda l-ebda prova sabiex jirtira jew jibdel xi fatt dikjarat minnu fl-istqarrija rilaxxata minnu lill-Pulizija jew xi fatt dikjarat minnu fid-depozizzjoni moghtija minnu quddiem il-Magistrat Inkwerenti.

Illi ghaldaqstant fl-umli fehma tal-esponent l-istqarrija rilaxxata mill-imputat lill-Pulizija, kif ukoll id-depozizzjoni moghtija mill-imputat taht gurament quddiem il-Magistrat Inkwerenti ghandhom jigu ritenuti bhala provi legalment validi, producibbli, ammissibli u rilevanti u ghandu jinghatalhom il-valur probatorju misthoqq.

Illi fid-dawl ta' dak kollu fuq suespost, l-esponent huwa tal-fehma li l-Qorti tal-Magistrati (Malta) naqset li tqis il-provi kollha migjuba quddiemha kif kienet pretiza li taghmel skond il-ligi, liema nuqqas wassal ghall-liberatorja ingustifikata tal-imputat appellat.

Semghet lill-partijiet jittrattaw il-kaz u dan fis-seduta tas-27 ta' April, 2021 fejn l-partijiet ghamlu sottomissjonijiet verbali dwar x'prova ghandha ikollha stqarrija meta din tigi rilaxxjata minghajr ma s-suspettat ikollu d-dritt tal-assistenza legali. Illi pero minkejja li din il-Qorti giet mitluba tara jekk l-istqarrija rilaxxjata mill-appellat hiex ammissibli bhala prova jehtieg li tezamina l-atti kollha 'il-criminal process' u dan sabiex tara f'liema cirkostanzi giet rilaxxjata din l-istqarrija, x'qal l-akkuzat appellat f'din l-istqarrija u jekk meta ikkonfemra din l-istqariaj quddiem il-Magistrat ta' l-ghassa huwa ingahtax dawn id-drittijeti kardinali u cioe id-dritt tas-silenzjau sbiex majinkrimianx ruhu, id-dritt li jikkomunka ma avukat jew prokuratur legali u jekk giex spjegat lilu l-obbligu tal-inferenza.

Ikkunsidrat,

Illi l-istqarrija tal-appellant Stefano Caruana giet rilaxxja fl-24 ta' Novembru, 2014 u tinsab esebita fl-atti a fol. 5 et sequitur tal-atti li kienu instemghu u ingabru quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti Isruttorja. Din il-Qorti tissottolinea li fil-bidu ta' din l-istqarrija hemm indikata d-data bhala 24 ta' Ottubru, 2014 bil-hin 10.45 filwaqt li fl-ahhar ta' l-istqarrija hemm indikat il-hin bhala 12.05p.m u f'din l-istqarrija tirrizulta s-segwenti twissija:

Twissija mogħtija mill-allura spettur Josric Mifsud fil-preżenza ta' Pc 384 George Genovese

> "*M'intix obbligat li titkellem sakemm ma tkunx tixtieq li titkellem, imma dak li tghid jista' jingieb bi prova ; u wara li ghazilt li ma tkelliemx*

> *(tikonsultax) ma l-avuakt ta' l-gahzla tieghek u iffirmajt dikjarazzjoni f'dak is-sens bdiet l-interrogazzjoni tieghek."*

Jinghad *ab initio* li ma saret l-ebda referenza ghall-obbligu tal-inferenza legali li dak iz-zmien kien hemm fil-ligi Maltija, u cioe jekk suspettat ma ikun irid ighid xejn jew jonqos milli ssemmi xi fatt, il-qorti jew il-gudikant jistghu jaslu ghal regola ta' inferenza li tammonta ghal prova korroborattiva, jekk matul il-process huwa tiessaq xi difiza li tkun ibbazata fuq xi fatt li ma ikunx semma matul l-interrogazzjoni. Lanqas ma jirrizulta li l-ispettur staqsa lill-appellant jekk fehmx l-import tat-twissija li inghatat minnu. It twissija li hemm rapportat fil-bidu ta' l-sitqarrija ma hiex ezatt kif inhi imfasla fil-ligi u cioe fl-artikolu 658 tal-kap 9 tal-ligijiet ta' Mlata li jipprovdi s-segwenti:-

> *658. Kull ħaġa li imputat jew akkużat jistqarr, kemm bil-miktub, b'mezzi awdjoviżwali jew b'mezzi oħra, tista' tittieħed bi prova kontra jew favur min, skont kif ikun il-każ, ikun stqarrha, kemm-il darba jinsab li din il-konfessjoni ġiet magħmula minnu volontarjament u ma ġietx imġiegħla jew meħuda b'theddid jew b'biża', jew b'wegħdiet jew bi twebbil ta' vantaġġi.*

Din l-istqarrija hija ffirmata mill-allura Spettur Josric Mifsud u minn Pc 384 George Genovese kif ukoll mill-appellat u taghlaq bis-segwenti dikjarazzjoni:

> *'Niddikjara li din l-istqarrija għamiltha jien volontarjament, mingħajr theddid jew biża, wegħdiet jew twebbil ta' xi vantaġġi. Hija l-verita' u wara li ġiet moqrija lili minn l-ispettur Josric Mifsud nistqarr li ma rrid inżid jew innaqqas jew inbiddel xejn minnha u nagħżel li ma niffirmax'.*

L-allura **Spettur Josric Mifsud** quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) Bhala Qorti Istruttorja fis-seduta tal-5 ta' Novembru 2014 fejn wara li gie msitoqsi mill-Qorti jekk jistax jikkonferma l-istqarrija fl-atti jghid:

> *"Din l-istqarrija qieghda annessa a fol.4. (* meta fil-fatt kienet esebita a fol 5) *Qed naghraf il-firma tieghi u l-firma li kien ghamel Stefano Caruana u l-firma li kien ghamel PC 384. Din l-istqarrija giet rilaxxjata wara li Caruana gie imwissi bid-dritt li kellu sabiex ikellem avukat pero kien stqarr li ma xtaqx ikellem avukat u fil-fatt kien rrilaxxja dikjarazzjoni f'dak*

is-sens. Qeda annessa a fol. 4. L-istqarrija li kien irrilaxxja tikkonsisti fi tlett pagni.[5]"

Illi jirrizulta li meta l-appellat Stefano Caruana irrilaxxa l-istqarrija tieghu, skont il-ligi *in vigore* dak iz-zmien huwa kellu d-dritt li jikkonsulta ma' Avukat jew Prokuratur legali qabel it-tehid tal-istqarrija izda ma kellux dritt li jkollu Avukat prezenti waqt ir-rilaxx tal-istqarrija. In oltre' dak iz-zmien meta giet rilaxxjata l-istqarrija kien hemm bhala ligi statutorja dik imsejha l-inferenza legali, u cioe jekk suspettat ma jkunx irid jghid xejn jew jonqos milli jsemmi xi fatt, il-Qorti jew il-gudikant jistghu jaslu ghal regola ta' inferenza li tammonta ghal prova korroborattiva jekk matul il-process huwa jressaq xi difiza li tkun ibbazata fuq xi fatt li ma jkunx semma matul l-interrogazzjoni. F'dan il-kaz ma jidhrix li l-allura spettur tah dan l-obbligu li jkun jaf b'inferenza.

Din il-Qorti ser taghmel referenza ghal uhud mis-sentenzi li jindirizzaw kwistjonijiet rigwardanti l-ammissibilita' o meno ta' stqarrijiet rilaxxati mill-persuna suspettata meta ma kienx moghti id-dritt ta' 'asssitenza ta' avukat jew prokuratur legali hija u wara sejra tesamina l-atti u dan biex tkun f'posizjoni ahjar meta tigi biex tikkummenta jekk l-Avukat Generali ghandux ragun meta jghid li apparti l-istqarrija tal-appellat l-prosekuzzjoni resqet provi ohra. Dan hu importanti ghaliex f'kaz li taqbel mal-gudizzju milquh mill-ewwel Qorti f'dan ir-rigward u cioe li din ittihdet bi ksur tad-drittijiet tal-appellat hija jkollha tesanina l-provi l-ohra li fil-fehma tal-Avukat Generali jorbtu lill-akkuzat appellat mal-htija tieghu .

Jinghad li l-imsemmija stqarrija ma ttiehditx u ma giex rilaxxata skont il-gurispdrudenza ricenti dwar l-ammissibilita' ta' stqarrija li ma ttiehux skond il-ligi, din il-Qorti taghmilha cara li per sfortuna l-gurisprudenza dwar meta suspettat ma jkunx inghata d-dritt tal-assistenza ta' Avukat waqt l-istqarrija ghada konfliggenti, dan inkluz numru ta' sentenzi li nghatghu ricentement.

Din il-Qorti tghamel refernza ghal diversi sentenzi ta' din l-istess Qorti u kif hemm imsemmi sentenza li ghamlet impatt sinifikanti fuq il-gurisprudenza ta' Malta hija dik talQorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet **Borg v. Malta'**[6].

[5] Fol. 20 tal-process
[6] Deciza fit-12 ta' Jannar, 2016 u reza finali fit-12 ta' April 2016 (Applikazzjoni numru: 37537/13)

F'dik is-sentenza l-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, fost numru ta' konsiderazzjonijiet, ikkunsidrat li:

'56. Early access to a lawyer is one of the procedural safeguards to which the Court will have particular regard when examining whether a procedure has extinguished the very essence of the privilege against self-incrimination. These principles are particularly called for in the case of serious charges, for it is in the face of the heaviest penalties that respect for the right to a fair trial is to be ensured to the highest possible degree by democratic societies (see Salduz v. Turkey [GC], no. 36391/02, § 54, ECHR 2008).

57. The Court reiterates that in order for the right to a fair trial to remain sufficiently "practical and effective" Article 6 § 1 requires that, as a rule, access to a lawyer should be provided as from the first interrogation of a suspect by the police, unless it is demonstrated in the light of the particular circumstances of each case that there are compelling reasons to restrict this right. Even where compelling reasons may exceptionally justify denial of access to a lawyer, such restriction – whatever its justification – must not unduly prejudice the rights of the accused under Article 6. The rights of the defence will in principle be irretrievably prejudiced when incriminating statements made during police interrogation without access to a lawyer are used for a conviction (see Salduz, cited above, § 55).

58. ***Denying the applicant access to a lawyer because this was provided for on a systematic basis by the relevant legal provisions already falls short of the requirements of Article 6*** *(ibid., § 56).*

(ii) Application to the present case

59. The Court observes that the post-Salduz case-law referred to by the Government (paragraph 53 in fine) does not concern situations where the lack of legal assistance at the pre-trial stage stemmed either from a lack of legal provisions allowing for such assistance or from an explicit ban in domestic law.

60. The Court notes that it has found a number of violations of the provisions at issue, in different jurisdictions, arising from the fact that an applicant did not have legal assistance while in police custody because it was not possible under the law then in force (see, for example, Salduz, cited above, § 56; Navone and Others v. Monaco, nos. 62880/11, 62892/11 and 62899/11, §§ 81-85, 24 October 2013; Brusco v. France, no. 1466/07, § 54, 14 October 2010; and Stojkovic v. France and Belgium, no. 25303/08, §§ 51-57, 27 October 2011). A systemic restriction of this

kind, based on the relevant statutory provisions, was sufficient in itself for the Court to find a violation of Article 6 (see, for example, Dayanan v. Turkey, no. 7377/03 §§ 31-33, 13 October 2009; Yeşilkaya v. Turkey, no. 59780/00, 8 December 2009; and Fazli Kaya v. Turkey, no. 24820/05, 17 September 2013).

61. In respect of the present case, the Court observes that no reliance can be placed on the assertion that the applicant had been reminded of his right to remain silent (see Salduz, cited above, § 59); indeed, it is not disputed that the applicant did not waive the right to be assisted by a lawyer at that stage of the proceedings, a right which was not available in domestic law. In this connection, the Court notes that the Government have not contested that there existed a general ban in the domestic system on all accused persons seeking the assistance of a lawyer at the pre-trial stage (in the Maltese context, the stage before arraignment).

62. It follows that, also in the present case, the applicant was denied the right to legal assistance at the pre-trial stage as a result of a systemic restriction applicable to all accused persons. This already falls short of the requirements of Article 6 namely that the right to assistance of a lawyer at the initial stages of police interrogation may only be subject to restrictions if there are compelling reasons (see Salduz, cited above, §§ 52, 55 and 56). 63. There has accordingly been a violation of Article 6 § 3 (c) taken in conjunction with Article 6 § 1 of the Convention.' (Emfazi u sottolinear mizjud minn din il-Qorti.

L-ewwel Qorti ukoll ghamlet referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **'Christopher Bartolo (KI 390981M) VS Avukat Generali Kummissarju tal-Pulizija**[7]', pero din il-Qorti tmur pass oltre u ticcita dak il-Prim'Awla tal-Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali) kienet ikkunsidrat u cioe li:

Fin-nota ta' sottomissjonijiet taghhom, l-intimati jargumentaw illi l-ilment tar- rikorrent fil-meritu huwa nfondat peress illi huwa kien inghata d-dritt li jikkonsulta ma' avukat qabel l-interrogazzjoni, u filfatt kien ezercita dan id-dritt, u illi s- sentenza citati minnu fir-rikors promotur ma huma ta' l-ebda sostenn ghal l-ilment tar-rikorrent peress illi dawn jipprospettaw sitwazzjoni fejn l-interrogat ma thalliex ikellem avukat qabel ma ttehdulu l-istqarrija.

[7] Bhas-sistema Maltija f'dak iz-zmien. (Din ir-referenza tinsab fin-nota ta' qiegh il-pagna enumerata tnejn (2) fis-sentenza fl-ismijiet 'Christopher Bartolo (KI 390981M) VS Avukat Generali Kummissarju tal-Pulizija' deciza mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali) nhar it-23 ta' Novembru, 2017 (Rikors Numru: 92/2016 JPG))

Il-Qorti rat pero illi l-ilment tar-rikorrent fir-rikors promotur tieghu m'huwiex illi ma

thalliex jikkonsulta ma' avukat qabel ma ttehdietlu l-istqarrija (hlief fir-rigward tat-tieni wahda), izda proprju illi l-assistent legali tieghu ma kienx prezenti waqt it- tehid tal-istqarrija, kif jidher per ezempju minn paragrafu 8 u 13 tar-rikors promotur. M'huwiex ikkontestat illi r-rikorrent ma giex interrogat fil-presenza tal-avukat tieghu, anke ghaliex wara kollox, f'dak iz-zmien il-ligi stess ma kienitx tippermetti dan.

Fis-sentenza fl-ismijiet Panovits v. Cyprus deciza mill-Qorti ta' Strasbourg fl-11 ta' Dicembru 2008 intqal illi: "...the Court observes that the concept of fairness enshrined in Article 6 requires that the accused be given the benefit of the assistance of a lawyer already at the initial stages of police interrogation. The lack of legal assistance during an applicant's interrogation would constitute a restriction of his defence rights in the absence of compelling reasons that do not prejudice the overall fairness of the proceedings."

Fuq l-istess linja ta' hsieb, fis-sentenza fl-ismijiet Dayanan v. Turkey deciza mill- Qorti ta' Strasbourg fit-13 ta' Ottubru 2009 u citata fir-rikors promour tar-rikorrent:

"In accordance with the generally recognised international norms, which the Court accepts and which form the framework for its case- law, an accused person is entitled, as soon as he or she is taken into custody, to be assisted by a lawyer, and not only while being questioned (for the relevant international legal materials see Salduz, cited above, §§ 37-44).

Indeed, the fairness of proceedings requires that an accused be able to obtain the whole range of services specifically associated with legal assistance. In this regard, counsel has to be able to secure without restriction the fundamental aspects of that person's defence: discussion of the case, organisation of the defence, collection of evidence favourable to the accused, preparation for questioning, support of an accused in distress and checking of the conditions 12of detention."

Il-fatt illi l-gurisprudenza tal-Qorti ta' Strasbourg evolviet sussegwentement ghas- sentenza ta' Salduz b'mod illi l-interpretazzjoni tad-dritt ghal smiegh mill-Qorti bdiet tikkonsidra li huwa necessarju li l-arrestat jithalla jkollu l-assistenza ta' avukat waqt l-interogattorju hija kkonfermata bl-aktar mod car fis-sentenza fl- ismijiet Brusco v. France deciza fl-14 ta' Ottubru 2010, fejn il-Qorti ta' Strasbourg ibbazat il-konkluzjoni taghha mhux biss fuq l-fatt illi Brusco ma thalliex ikellem avukat qabel ma gie interrogat izda anke ghaliex ma kellux access ghal avukat waqt l-ewwel interogazzjoni tieghu u l-interogazzjonijiet l-ohra kollha ta' wara dik, u dan a kuntrarju ta' dak li jezigi l-Artikolu 6:

"L'avocat n'a donc été en mesure ni de l'informer sur son droit à garder le silence et de ne pas s'auto-incriminer avant son premier interrogatoire ni de l'assister lors de cette déposition et lors de celles qui suivirent, comme l'exige l'article 6 de la Convention."

Konferma terga aktar cara ta' dan, tinsab fis-sentenza fl-ismijiet Navone and others v. Monaco deciza mill-Qorti ta' Strasbourg fl-24 ta' Ottubru 2013, fejn il- Qorti ikkonkludiet illi l-ligi ta' Monaco, li kienet tippermetti biss konsultazzjoni ma' avukat qabel linterrogatorju, u ma kienitx tippermetti illi l-avukat ikun prezenti waqt l-interogazzjoni3, kienet leziva tad-dritt ta' smiegh xieraq:

"Or, en l'espèce, nul ne conteste qu'à l'époque des faits, le droit monégasque ne permettait pas aux personnes gardées à vue de bénéficier d'une assistance d'un avocat pendant les interrogatoires : une telle assistance était donc automatiquement exclue en raison des dispositions légales pertinentes. La Cour relève en effet que le droit interne ne prévoyait qu'une consultation avec un avocat au début de la garde à vue ou de la prolongation de celleci, pendant une heure maximum, l'avocat étant en tout état de cause exclu des interrogatoires dans tous les cas. (...)

Par conséquent, la Cour ne peut que constater que les requérants ont été automatiquement privés de l'assistance d'un conseil au sens de l'article 6 lors de leur garde à vue, la loi en vigueur à l'époque pertinente faisant obstacle à leur présence durant les interrogatories."

Il-Qorti rat ukoll illi anke l-Qrati ordinarji Maltin diga bdew jesprimu d-dubbji taghhom rigward jekk, il-ligi, kif kienet dak iz-zmien, kienetx tiggarantixxi adegwatament d-dritt ta' smiegh xieraq konsiderat illi ma kienetx tippermetti illi suspettat jkollu assistenza legali waqt l-interrogatorju, u dan kif jidher fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali deciza fis-6 ta' Ottubru 2016 fl-ismijiet Il-Pulizija (Spetur Jesmond J. Borg) vs Jason Cortis fejn intqal illi:

"...jista' jkun hemm lok ghal-dibattitu dwar kemm il-provvedimenti tal-Kap 9 jirrispekkjaw d-dritt ghall-assistenza legali moghti lill- arrestat tenut kont ukoll illi dan id-dritt, kif ezistenti llum taht il-ligi taghna, huwa ristrett ghal siegha qabel l-interoggatorju u b'hekk jeskludi l-jedd tal-presenza tal-avukat waqt l-istess interrogatorju. F'dak l-istadju l-arrestat huwa soggett ghal mistoqsijiet diretti u suggestivi bir-risposti taghhom, anke jekk jghazel li ma jwegibx, bit-traskrizzjoni tieghu tkun eventwalment esebita fil-proceduri kontrih fejn ikun meqjus innocenti sakemm pruvat mod iehor."

Huwa car ghalhekk illi skont il-gurisprudenza kostanti tal-Qorti ta' Strasbourg, hekk kif zviluppat u evolviet sussegwentement ghas-sentenza ta' Salduz, il- garanzija u protezzjoni ta' smiegh xieraq tirikjedi illi l-arrestat jinghata l-possibilita li jkollu mieghu avukat talfiducja tieghu waqt, u mhux biss qabel, l-interogazzjoni. Ghalhekk jidher illi l-argument talintimati illi dan l-ilment tar-rikorrent huwa nfondat ghaliex kienet inghata l-possibilita li jkellem avukat qabel l-ewwel interrogatorju huwa nsostenibbli ghaliex mill-gurisprudenza appena citata, jidher car illi l-arrestat ghandu jinghata l-possibilita li jkollu avukat prezenti waqt l-interogazzjoni.

M'huwiex kontestat, illi fiz-zmien in kwistjoni kien hemm restrizzjoni sistematika li kienet timpedixxi lill-arrestat milli jkollu avukat tal-fiducja tieghu prezenti waqt linterrogazzjoni. M'huwiex ikkontestat ukoll illi r-rikorrent ma thalliex ikollu avukat prezenti waqt l-ewwel interogazzjoni, u illi ma inghatax access ghall-avukat tieghu qabel jew waqt ittieni interogazzjoni. Dan il-fatt wahdu, skont il-gurisprudenza tal-Qorti ta' Strasbourg, huwa bizzejjed biex tinstab lezjoni tad-dritt ta' smiegh xieraq.

Il-Qorti pero ma tistghax ma tirrilevax illi dan huwa kaz gravi u partikolari, fejn ir- rikorrent huwa afflitt minn marda serja u terminali, tant li fi zmien tal- interogazzjoni kien ikollu jaghmel sitt sieghat dialysis, fi granet alternattivi u filfatt kien gie arrestat hekk kif kien ghadu hareg minn sitt sieghat dialysis. Il-Qorti tinsab mhassba mmens illi l-pulizija ma zammew ebda record tal-kondizzjoni ta' sahha tar-rikorrent, b'mod illi ma jistghux jikkonfermaw jekk kienux taw cans lir- rikorrent jiekol u jixrob bejn sitt sieghat dialysis u linterogazzjoni tieghu jew le, skont kif qed jallega r-rikorrent. Il-Qorti tfakkar illi sakemm irrikorrent kien fil- kustodja tal-pulizija, il-pulizija kienet responsabbli ghal sahhtu u ghalhekk kellha tara li jkollha informazzjoni sufficjenti dwar il-kondizzjoni medika tar-rikorrent sabiex tigi salvagwardjata sahhtu u li r-rikorrent ma jithalliex bil-guh u bil-ghatx wara sitt sieghat dialysis.

Il-Qorti hija tal-fehma illi mill-provi prodotti rrizulta l-kondizzjoni medika tar- rikorrent, li kienet tikkawzalu ugiegh kbir, ansjeta u depressjoni, dana kollu jirrendi r-rikorrent persuna vulnerabbli, specjalment ikkonsidrat illi l-ewwel interogazzjoni segwit sitt sieghat dialysis. Barra minn hekk, skont it-testimonjanza mhux kontradetta tal-psikologu Nicholas Briffa, a fol 128 – 129, ir-rikorrent huwa persuna suxxettibbli, u reza vulnerabbli minhabba lkondizzjoni medika u d- depressjoni li minnha kien jbaghti. Di piu' l-fatt illi r-rikorrent ma kellu l-ebda esperjenza ta' interrogatorju, tirrendih aktar vulnerabbli.

Il-Qorti rat ukoll illi l-intimati ma ressqu l-ebda prova li kien hemm xi ragunijiet impellanti - "compelling reasons" - sabiex ir-rikorrent ma jithalliex ikollu avukat prezenti waqt linterogazzjonijiet tieghu. Ghalhekk, ikkonsidrat li dak iz-zmien kien hemm restrizzjoni sistematika ghad-dritt ta' assistenza legali waqt l-interrogazzjoni, l-effetti ta' liema kienu aggravati f'dan il-kaz minhabba l-vulnerabbilita tar- rikorrent, u galadarba l-intimati ma ressqu l-ebda prova li kien hemm ragunijet serji u mpellenti li jistghu jiggustifikaw irrestrizzjoni tad-dritt ta' assistenza legali sofferta mir-rikorrent, il-Qorti tikkonkludi illi lilment tar-rikorrent illi d-dritt tieghu ghal smiegh xieraq gie lez, huwa fondat.

Ghalhekk, il-Qorti tiddikjara illi r-rikorrent sofra lezjoni tad-dritt tieghu ghal smiegh xieraq minhabba restrizzjoni mhux gustifikata ghad-dritt tieghu ta' access ghal avukat.'15 L-Avukat Generali u l-Kummissarju tal-Pulizija kienu appellaw din is-sentenza fejn il-Qorti Kostituzzjonali fid-decizjoni taghha4, fost numru ta' kunsiderazzjonijiet qieset li;

35. Fil-kaz odjern jirrizulta car li fl-istqarrijiet tieghu r-rikorrent, minkejja li qabel ma irrilaxxja l-ewwel stqarrija, l-avukat tieghu kien tah il-parir li f'dak l-istadju ma jghid xejn lill-pulizija, huwa xorta wahda iddecieda li jirrispondi ghad-domandi waqt l-interrogazzjoni, bir-rizutlat li stqarr certu fatti inkriminanti ghalih in kwantu ammetta li kien jixtri l-blokkok tal-cannabis, kemm ghall-konsum personali tieghu kif ukoll sabiex ibiegh lil terzi. Fil-fatt stqarr li kien ibiegh minnha lill-barranin li kienu Ghawdex. B'dan il-mod huwa kien ammetta li kien jittraffika dik id-droga. L-istess ammissjoni kienet giet ripetuta fit-tieni stqarrija fejn ir-rikorrent amplifika wkoll dwar minn ghand min kien jixtri d-droga.

36. Mill-premess jirrizulta manifest li l-istqarrijiet rilaxxjati mir-rikorrent ser ikollhom kif fil-fatt gja` kellhom quddiem il-Qorti Kriminali impatt fil-proceduri kriminali, mhux in kwantu ghall-ammissjonijiet, izda in kwantu l-kontenut taghhom kien ittiehed in konsiderazzjoni fil-quantum tal-piena imposta fuqu mill-Qorti Kriminali, u issa huwa car li anke l-Qorti tal-Appell Kriminali ser tiehu konsiderazzjoni tal-kontenut tal-istqarrijiet f'dan ir- rigward. Ghalhekk, ghalkemm il-proceduri kriminali ghadhom pendenti u ghalhekk ma jistax f'dan l-istadju jigi determinat jekk kienx hemm lezjoni ta' smigh xieraq f'dawk ilproceduri, jekk l-istqarrijiet jithallew fil-process tal- proceduri kriminali, dawn wisq probabbilment ser isir uzu minnhom mill- Qorti tal-Appell Kriminali bi pregudizzju jew vantagg ghall-akkuzat fil- kwantifikazzjoni tal-piena, kemm dik karcerarja kif ukoll ghal dak li tirrigwarda l-multa li tista' tigi imposta.

37. Fid-dawl tal-premess it-tehid tal-istqarrijiet zgur li ser ikollhom impatt fuq l-ezitu tal-process kriminali u, la darba dan isir, x'aktarx ser isir ksur tad- dritt tal-rikorrent ghal smigh xieraq tenut kont tal-fatt li dawn gew rilaxxjati mir-rikorrent fl-assenza ta' avukat li jassistih. Ghalhekk huwa xieraq li, filwaqt li f'dan l-istadju ma jistax jinghad jekk kienx hemm lezjoni

ta' dan id- dritt fundamentali tar-rikorrent peress li l-proceduri kriminali ghadhom pendenti, dawn ma jithallewx jibqghu fl-inkartament tal-process kriminali'

Il-Qorti Kostituzzjonali kienet laqghet l-appell tal-Avukat Generali u l-Kummissarju tal-Pulizija, irrevokat is-sentenza appellata u minflok, laqghet l-eccezzjoni talintimati in kwantu l-proceduri odjerni huma intempestivi, u ordnat, minflok, li biex ma jsehhx ksur tad-drittijiet tar-rikorrent ma jsirx aktar uzu miz-zewg stqarrijiet rilaxxati mir-rikorrent fil-proceduri kriminali.

L-ewwel Qorti ukoll ghamlet referenza ghas-sentenza **Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) kontra Aldo Pistella'**[8] pero din il-Qorti thoss li ghandha ticcita minnha sabiex issahhah l-argumentazzjoni li sejra tghamel iktar tard.

'Riferibbilment ghall-kaz in ezami, jirrizulta illi Aldo Pistella nghata dritt li jkellem lill-avukat ta` ghazla tieghu qabel irrilaxxja l-istqarrija lill-Ispettur Malcolm Bondin. L-ispettur koncernat ikkonferma li hekk kien il-kaz, kemm meta xehed fil-kors ta` dan il-procediment, kif ukoll meta xehed fil-kawza kriminali. In partikolari, fis-seduta tal-kawza kriminali tal-20 ta` Ottubru 2014 stqarr illi :-

"Minn hemm hekk komplejna bl-investigazzjonijiet mas-sur Aldo Pistella fejn jien tajtu d-drittijiet tieghu u fejn tajtu d-dritt tal-parir legali fejn xtaq li jkellem avukat u fil-fatt kien tkellem ma` l-avukat tieghu Dr Sarah Sultana personalment, kien tkellem l-ghada filghodu fejn kienet giet tkellmu gewwa l-kwartieri tal-Pulizija. Wara li ha l-parir legali kont komplejt bl-investigazzjonijiet mieghu...." (ara fol 19 u 20 tal-process kriminali).

Mill-istqarrija rrizulta wkoll illi Pistella kkonferma li fehem it-twissija moghtija lilu mill-pulizija u li kien kellem lil avukat tieghu qabel ma rrilaxxja l- istqarrija. Insibu a fol 29 :

"M: Fhimtha t-twissija li ghadni kif tajtek?

[8] Qorti Kostituzzjonali deciza nhar l-14 ta' Dicembru, 2018

T: Iva.

M: Tikkonferma li kellimt lil avukat tieghek Dr Sara Sultana u gejt moghti dokument bid-drittijiet kollha tieghek bil-lingwa taljana?

T: Iva."

L-istess Qorti[9] *qieset li:*

'Fil-fehma ta` din il-Qorti, il-fatt li persuna ma kinitx assistita minn avukat waqt linterrogazzjoni u waqt l-istess interrogazzjoni talbet li terga` tkellem lill-avukat u tali talba giet michuda, iwassal ghal sitwazzjoni fejn id- dritt ta` dik il-persuna, fil-kaz tal-lum Aldo Pistella, kien irrimedjabbilment ippregudikat stante illi huwa rrilaxxja stqarrijiet waqt l-interrogazzjoni meta ma kienx assistit minn avukat u in segwitu dawk l-istqarrijiet jintuzaw kontra tieghu.

Issa rrizulta wkoll illi l-kawza kriminali ghadha pendenti.

Ghalkemm il-qorti ta` gurisdizzjoni kriminali eventwalment taghti decizjoni fil-mertu wara li jkun inghalaq il-gbir tal-provi, tenut kont tal-konsiderazzjonijiet kollha premessi, m`ghandux ikun illi l-kawza kriminali titkompla bl-istqarrija ta` Aldo Pistella lill-Ispettur Malcolm Bondin tkun taghmel prova ladarba rrizulta li waqt it-tehid tal- istqarrija ma kienx prezenti l-avukat ta` Aldo Pistella.

Del resto l-Avukat Generali u l-Kummissarju tal-Pulizija t-tnejn sostnew illi l-kaz tal-pulizija kontra Aldo Pistella mhuwiex fondat biss fuq l-istqarrija ta` l-akkuzat izda fuq provi ohra wkoll.

Ghalkemm jibqa` l-principju li procediment gudizzjarju ghandu jitqies fit-totalita` tieghu sabiex jigi determinat kienx hemm ksur tal- jedd ghal smigh xieraq, tibqa` l-konsiderazzjoni li m`ghandu jsir ebda uzu mill-istqarrija ta` Aldo Pistella fil-process kriminali sabiex meta jintemm il-process kriminali, ma jkunx mittiefes b`irregolaritajiet.' Il-Qorti

[9] Fis-sentenza fl-ismijiet 'Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) kontra Aldo Pistella' deciza millQorti Civili Prim'Awla (Gurisdizzjoni Kostituzzjonali) fis-27 ta' Gunju 2017 (Referenza Kostituzzjonali Numru. 104/16 JZM)

Kostituzzjonali[10] *ikkonfermat is-sentenza tal-Ewwel Qorti, fejn fost kunsiderazzjonijiet oħra dwar l-appell ipprezentat mill-Avukat Generali u l-Kummissarju tal-Pulizija ikkunsidrat li:*

'14. Għalkemm, bħall-ewwel qorti, taqbel mal-appellanti illi f'dan l- istadju għadu ma seħħ l-ebda ksur tal-jedd għal smigħ xieraq, madankollu, kif osservat fil-każta' Malcolm Said[11]*, il-qorti xorta hija tal-fehma li ma jkunx għaqli li l-proċess kriminali jitħalla jitkompla bilproduzzjoni tal-istqarrija tal-akkużat Pistella ladarba din, għallinqas f'parti minnha, ittieħdet mingħajr ma Pistella kellu l-għajnuna ta' avukat. Għalhekk, għalkemm għadu ma seħħ ebda ksur tal-jedd għal smigħ xieraq, fiċ-ċirkostanzi huwa għaqli illi, kif qalet l-ewwel qorti, ma jsir ebda użu mill-istqarrija fil- proċess kriminali sabiex, meta l-proċess kriminali jintemm, ma jkunx tnigġes b'irregolarità – dik li jkun sar użu minn stqarrija li ttieħdet mingħajr ma linterrogat kellu l-għajnuna ta' avukat – li tista' twassal għal konsegwenzi bħal tħassir tal-proċess kollu.*

15. Il-fatt li, kif josservaw l-appellanti, hemm xiehda oħra fil-proċess barra l-istqarrija li tista' ssaħħaħ il-każtal-prosekuzjoni ma huwiex argument kontra din il-konkluzjoni. Ifisser biss li l-każ tal- prosekuzzjoni ma jiddgħajjifx bit-tneħħija tal-istqarrija waqt li jista' jingieb fixxejn jekk l-istqarrija titħalla fil-proċess u dan possibilment iwassal għal sejbien, eventwalment, ta' ksur tal-jedd għal smigħ xieraq.

Din il-Qorti izzid mas-sentenzi citati mill-ewwel Qorti u tghamel referenza ukoll ghas-sentenza fl-ismijiet **'Ir-Repubblika ta' Malta v. Martino Aiello'**[12] fejn gie kkunsidrat li:

Ghandu jinghad li t-trattazzjoni tal-partijiet marret oltre l- meritu tas-sentenzi hawn fuq imsemmija li jirrigwardaw li fis-sistema taghna qabel l-ghaxra ta' Frar, 2010 il-persuna ndagata jew akkuzata ma kellha ebda

[10] Fil-kawza fl-ismijiet 'Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) v. Aldo Pistella' deciza fl-14 ta' Dicembru, 2018 (Rikors numru: 104/2016/1 JZM

[11] 4 ta' Ġunju 2016. (Din ir-referenza tinsab fin-nota ta' qiegh il-pagna enumerata tnejn (2) fis-sentenza fl-ismijiet 'Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) v. Aldo Pistella' deciza fl-14 ta' Dicembru, 2018 (Rikors numru: 104/2016/1 JZM).

[12] Sentenza preliminari moghtija mill-Qorti Kriminali nhar id-9 ta' Mejju, 2017 (Att ta' Akkuza numru 13/2015

dritt li tkellem lill-avukat ta' l- ghazla taghha. Dan ghaliex l-istqarrija li giet rilaxxata minn Martino Aiello ggib id-data tad- 19 ta' Ottubru, 2014 u dak in-nhar Martino Aiello rrifjuta li jkellem avukat ta' fiducja tieghu.

Illi l-avukati tar-rikorrenti qajmu l-punt li Martino Aiello ma kellux avukat prezenti mieghu meta hu rrilaxxa l-istqarrija tieghu fid-19 ta' Ottubru, 2014. It-tratazzjoni tal-partijiet kien dwar dan il-punt.

Illi dan il-punt gie finalment deciz mill-legislatur bil-promulgazzjoni ta' l-Att numru LI ta' l- 2016. Dan l-att gie operattiv fit-28 ta' Novembru, 2016 permezz ta' l-A.L. 401 ta' l-2016.

Illi dan il-punt gie finalment deciz mill-legislatur bil-promulgazzjoni ta' l-Att numru LI ta' l- 2016. Dan l-att gie operattiv fit-28 ta' Novembru, 2016 permezz ta' l-A.L. 401 ta' l-2016.

Illi t-tezi tar-rikorrenti hi semplici u lineari. Meta giet rilaxxata l-istqarrija dik il-persuna ma kellhiex id-dritt tal-prezenza ta' l-avukat. Il-konkluzjoni allura hi li tali stqarrija ghandha tkun inammissibli.

Illi t-tezi tal-Avukat Generali hi daqstant lineari. Ir-rikorrenti gie moghti d-dritt li jikkonsulta avukat ta' fiducja tieghu. Hu rrifjuta tali dritt, ma kkonsulta lil hadd u liberament u volontarjament irrilaxxa l-istqarrija hawn fuq imsemmija.

Illi din il-Qorti josserva li s-sentenza ***<u>Borg v. Malta</u>*** *(hawn fuq citata) ma kinitx biss jitkellem fuq id-dritt li wiehed ikollu l-jedd li jikkonsulta ma avukat qabel tigi rilaxxat stqarrija.* ***Dik issentenza tghid illi f'kull stadju ta' l-investigazzjoni l-persuna susspettata jew akkuzata jrid ikollha d-dritt ta' l-avukat****. Kien ghalhekk li gie promulgat l-Att numru LI ta' l-2016. (enfasi ta' din l-Qorti)*

Illi fil-fehma ta' din il-Qorti l-istess principji li gew applikati fis-sentenzi hawn fuq imsemmija ghandhom japplikaw f' dan il-kaz ukoll. Dan ifisser li anki jekk r-rikorrenti rrifjuta d-dritt li jikkonsulta avukat ma jfissirx li hu kien ser jirrifjuta l-prezenza ta' avukat fl-istess kamra ta' l-interrogatorju, tenut kont tal-fatt li l-artikolu fuq citat isemmi li l-avukat prezenti ghall-interrogatorju "...jippartecipa b'mod effettiv fl-

interrogazzjoni...". Kif wiehed jista' japprezza din hi sitwazzjoni kompletament differenti. Logikament, ma tistax tipenalizza persuna li ghamel ghazla fuq parametri kompletament differenti minn dawk li huma in vigore llum.

Ghaldaqstant, ghal dawn ir-ragunijiet din il-Qorti tilqa l-eccezzjoni tar-rikorrenti. Tiddikjara l-istqarrija tad-19 ta' Ottubru, 2014 rilaxxat mir-rikorrenti bhala nammissibbli. Tali stqarrija ma tistax tigi prodotta waqt il-guri jew kopja taghha moghtija lill-gurati.'

Dik is-sentenza kienet giet appellata u l-Qorti tal-Appell Kriminali[13] *ma kinitx ikkonfermat is-sentenza tal-Qorti Kriminali izda kienet ikkunsidrat:*

19. Illi gjaldarba l-kwistjoni imqanqla la hija wahda frivola u lanqas vessatorja, din il-Qorti, wara li rat l-artikolu 46(3) tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 4(3) tal- Kapitolu 319 tal-Ligijiet ta' Malta, qed tibghat lil-Prim'Awla tal-Qorti Civili, l- kwistjoni dwar jekk bl-uzu fil-guri kontra l-akkuzat appellat Martino Aiello tal- istqarrija rilaxxjata minnu lillpulizija fid-19 ta' Ottubru 2014 jigix lez id-dritt tal-istess Martino Aiello ghal smigh xieraq sancit bl-artikolu 39(1)(3) tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6(1)(3) tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad- Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali.

20. Tiddiferixxi dan l-appell sine die sakemm tigi deciza definittivament il-kwistjoni fuq riferita.'

Sussegwentement, il-Prim'Awla tal-Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali)[14] *iddeciediet ir-referenza Kostituzzjonali billi iddikjarat li fic-cirkostanzi tal-kaz mhux ser ikun jirrizulta ebda lezjoni tad-dritt fondamentali tal-akkuzat Martino Aiello ghal smigh xieraq kif sancit bl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artikolu 6 talKonvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali jekk isir uzu fil-guri kontra tieghu mill-istqarrija li huwa rrilaxxja lil pulizija*

[13] Deciza fit-9 ta' April, 2018 (Att ta' Akkuza Numru 13/2015

[14] Fl-ismijiet 'Ir-Repubblika ta' Malta vs Martino Aiello' fis-17 ta' Ottubru, 2019 (Referenza Kostituzzjonali Numru: 38/2018 AF

fid- 19 ta' Ottubru, 2014. Il-Qorti f'dik is-sentenza fost kunsiderazzjonijiet oħra, qieset li:

Qabel xejn, din il-Qorti tgħid illi ma jirriżultax li kien hemm raġunijiet tajbin li jżommu lill-akkużat milli jkollu avukat preżenti waqt l-interrogazzjoni u waqt li kien qiegħed jagħti listqarrija. L-uniku raġuni li Martino Aiello ma setax ikun mgħejjun minn avukat kienet li, dak iż-żmien, il-liġi ma kienitx tippermetti li l-akkużat ikun hekk mgħejjun f'dak l-istadju imma seta' jikkonsulta ma' avukat biss qabel l-interrogazzjoni, xi ħaġa li mhux kontestat li Martino Aiello rrifjuta li jagħmel.

Madanakollu, il-posizzjoni ġurisprudenzjali kurrenti turi li m'għadux il-każ li l-fatt waħdu li l-liġi ma kienitx tippermetti l-assistenza ta' avukat qabel jew waqt l-interrogazzjoni, awtomatikament iwassal sabiex jinstab li kien hemm ksur tad-dritt għal smigħ xieraq, kif qiegħed jippretendi l-akkużat, imma din il-Qorti għandha tqis diversi fatturi qabel tasal għall-konklużjoni tagħha.

Kif diġà ntqal, dan il-każ huwa kemmxejn differenti mill-każ ta' Aldo Pistella in kwantu li Martino Aiello kien fil-fatt irrinunzja għad-dritt tiegħu li jikkonsulta ma' avukat qabel ma ġie interrogat mill-Pulizija u assolutament ma ġiex muri li huwa xtaq li jkollu avukat preżenti waqt l-interogazzjoni jew waqt li kien qiegħed jirrilaxxja l-istqarrija.

Proprju dwar ir-rinunzja, fil-każ ta' ***<u>Paskal vs Ukraine</u>****, tal-15 ta' Settembru 2011, il-Qorti Ewropea qalet hekk:*

"neither the letter nor the spirit of Article 6 of the Convention prevents a person from waiving of his own free will, either expressly or tacitly, the entitlement to the guarantees of a fair trial, as long as a waiver of the right is given in an unequivocal manner and was attended by the minimum safeguards commensurate to its importance*.(enfasi ta' din il-Qorti)*

L-akkużat naqas milli juri wkoll li huwa għandu jitqies bħala persuna vulnerabbli. Fil-fatt, meta xehed quddiem din il-Qorti, tista' tgħid li ma semma xejn dwar iċ-ċirkostanzi tal-arrest tiegħu flimkien ma' martu mal wasla tagħhom hawn Malta. Martino Aiello la kien minorenni u lanqas

kien ibati minn xi forma oħra ta' vulnerabilità fiż-żmien in kwistjoni. Lanqas jirriżulta xi prova fis-sens li ċ-ċirkostanzi li fihom ittieħdet l-istqarrija kienu għalih intimidanti. L-istqarrija ngħatat volontarjament, mingħajr theddid, wegħdi jew promessi ta' vantaġġi u wara li ngħata d-debita twissija skont il-liġi, u ċioè li ma kienx obbligat jitkellem sakemm ma kienx hekk jixtieq, iżda li dak li kien ser jgħid seta' jinġieb bħala prova kontrih. Lanqas ma ġie muri li l-akkużat ma kienx qiegħed jifhem l-import taċ-ċirkostanzi li kien jinsab fihom. Il-Qorti tinnota wkoll illi Martino Aiello ma qajjem l-ebda lment dwar listqarrija li kien irrilaxxja qabel ma ġie deċiż il-każ ta' ***Borg vs Malta*** *imma huwa talab lill-Qorti Kriminali sabiex ikun jista' jressaq eċċezzjoni dwar l-inammissibilità tal-istqarrija bis minħabba dak deċiż mill-Qorti Ewropea fl-imsemmija każ. Imma kif rajna, din il-ġurisprudenza m'għadhiex applikabbli inkondizzjonatament safejn l-akkużat qiegħed jippretendi li l-istqarrija tiegħu mhijiex ammissibbli bħala prova abbażi tal-fatt waħdu li dak iż-żmien ma setax ikun assistit minn avukat waqt l-interrogazzjoni u waqt li kien qiegħed jirrilaxxja l-istqarrija. Anzi, għandhom jittieħdu in konsiderazzjoni diversi fatturi li flimkien jagħmlu ċ-ċirkostanzi tal-każ.*

Martino Aiello fl-ebda stadju ma kkontesta l-awtentiċità tal-prova li ġabet il-Prosekuzzjoni kontrih, liema prova mhijiex limitata għall-istqarrija in kwistjoni. Lanqas ma oppona għall-preżentata ta' dik l-evidenza. L-assjem tal-provi ser ikun evalwat minn Imħallef u għalhekk, minn persuna b'għarfien għoli tal-proċedura legali u l-liġi Maltija.

Finalment, il-Qorti tqis illi huwa indubbjament fl-interess pubbliku li jiġi investigat u imressaq sabiex jiġi ġudikat mill-Qrati ta' ġurisdizzjoni kriminali l-akkużat li nqabad in flagrante jittraffika d-droga f'Malta.

Għaldaqstant, il-Qorti ssib li l-akkużat Martino Aiello ma rnexxilux juri li tassew ser iġarrab ksur tad-dritt tiegħu għal smigħ xieraq bl-użu fil-ġuri kontra tiegħu tal-istqarrija li rrilaxxja fid-19 ta' Ottubru 2014.'

Sentenza ta' certu importanza hija dik imsemmija fir-rikors tal-appell tal-Avukat Generali moghtija mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fis-sentenza **'Bueze vs Belgium'**[15] fejn ghamlet emfazi fuq il-fatt li l-proceduri iridu jigu evalwati fl-intier taghhom sabiex jigi determinat jekk kien hemm vjolazzjoni tad-dritt ghal smiegh xieraq. F'dik is-sentenza gie meqjus li:

'150. When examining the proceedings as a whole in order to assess the impact of procedural failings at the pre-trial stage on the overall fairness of the criminal proceedings, the following non-exhaustive list of factors, drawn from the Court's case-law, should, where appropriate, be taken into account (see Ibrahim and Others, cited above, § 274, and Simeonovi, cited above, § 120):

(a) whether the applicant was particularly vulnerable, for example by reason of age or mental capacity;

(b) the legal framework governing the pre-trial proceedings and the admissibility of evidence at trial, and whether it was complied with – where an exclusionary rule applied, it is particularly unlikely that the proceedings as a whole would be considered unfair;

(c) whether the applicant had the opportunity to challenge the authenticity of the evidence and oppose its use;

(d) the quality of the evidence and whether the circumstances in which it was obtained cast doubt on its reliability or accuracy, taking into account the degree and nature of any compulsion;

(e) where evidence was obtained unlawfully, the unlawfulness in question and, where it stems from a violation of another Convention Article, the nature of the violation found;

(f) in the case of a statement, the nature of the statement and whether it was promptly retracted or modified;

(g) the use to which the evidence was put, and in particular whether the evidence formed an integral or significant part of the probative evidence

---

[15] Deciza mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fid-9 ta' Novembru, 2018 (Applikazzjoni numru: 71409/10

upon which the conviction was based, and the strength of the other evidence in the case;

(h) whether the assessment of guilt was performed by professional judges or lay magistrates, or by lay jurors, and the content of any directions or guidance given to the latter;

(i) the weight of the public interest in the investigation and punishment of the particular offence in issue; and

(j) other relevant procedural safeguards afforded by domestic law and practice.'

Fl-istess sentenza gie kkunsidrat li:

'*193. In conclusion, re-emphasising the very strict scrutiny that must be applied where there are no compelling reasons to justify the restriction on the right of access to a lawyer, the Court finds that the criminal proceedings brought against the applicant, when considered as a whole, did not cure the procedural defects occurring at the pre-trial stage, among which the following can be regarded as particularly significant:*

(a) The restrictions on the applicant's right of access to a lawyer were particularly extensive. He was questioned while in police custody without having been able to consult with a lawyer beforehand or to secure the presence of a lawyer, and in the course of the subsequent judicial investigation no lawyer attended his interviews or other investigative acts.

(b) In those circumstances, and without having received sufficiently clear prior information as to his right to remain silent, the applicant gave detailed statements while in police custody. He subsequently presented different versions of the facts and made statements which, even though they were not self-incriminating stricto sensu, substantially affected his position as regards, in particular, the charge of the attempted murder of C.L.

(c) All of the statements in question were admitted in evidence by the Assize Court without conducting an appropriate examination of the circumstances in which the statements had been given, or of the impact of the absence of a lawyer.

(d) While the Court of Cassation examined the admissibility of the prosecution case, also seeking to ascertain whether the right to a fair trial had been respected, it focused on the absence of a lawyer during the period in police custody without assessing the consequences for the applicant's defence rights of the lawyer's absence during his police interviews, examinations by the investigating judge and other acts performed in the course of the subsequent judicial investigation.

(e) The statements given by the applicant played an important role in the indictment and, as regards the count of the attempted murder of C.L., constituted an integral part of the evidence on which the applicant's conviction was based.

(f) In the trial before the Assize Court, the jurors did not receive any directions or guidance as to how the applicant's statements and their evidential value should be assessed.

194. The Court finds it important to emphasise, as it has done in other cases under Article 6 § 1 of the Convention in which an assessment of the overall fairness of the proceedings was at issue, that it is not for the Court to act as a court of fourth instance (see Schatschaschwili, cited above, § 124). In carrying out such an assessment, as required by Article 6 § 1, it must nevertheless carefully look at how the domestic proceedings were conducted, and very strict scrutiny is called for where the restriction on the right of access to a lawyer is not based on any compelling reasons. In the present case, it is the combination of the various abovementioned factors, and not each one taken separately, which rendered the proceedings unfair as a whole. (iv) General conclusion

195. Accordingly, there has been a violation of Article 6 §§ 1 and 3 (c) of the Convention.'

Ghalhekk skond din is-sentenza, ir-restrizzjoni ghal access ghal Avukat waqt -- interrogatorju ma jfissirx awtomatikament li kien hemm lezjoni tad-dritt ghal smiegh xieraq izda l-Qorti trid tqis ukoll l-'overall fairness' tal-proceduri sabiex tiddetermina jekk kienx hemm lezjoni o meno. F'dan ir-rigward, il-Qorti tal-Appell Kriminali fis-sentenza

fl-ismijiet **'Il-Pulizija Vs Maximilian Ciantar**'[16] wara li ghamlet referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **'Philippe Bueze vs Belgium**[17]'16 qieset

Illi ghalkemm illum kif inghad il-ligi regghet giet emendata u dan sabiex jigi fis-sehh fil-ligi domestika d-dritt komunitarju fir-rigward u sabiex ukoll ir-restrizzjoni sistematika dwar iddritt ghall-avukat jigi regolat, madanakollu fiz-zmien meta giet rilaxxjata l-istqarrija talappellant kien hemm dritt, ghalkemm wiehed iktar ristrett, tal-persuna suspettata biex tikkonferixxi mal-avukat tal-fiducja taghha fil-hin precedenti l-interrogatorju mill-pulizija. Illi allura din il-Qorti fid-dawl tal-pronunzjament surriferit tal-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem ma tistax a priori tiskarta stqarrija ta' persuna li tkun inghatat l-jedd tikkonsulta ma' avukat qabel ma tigi interrogata, izda fejn l-avukat taghha ma kienx prezenti filwaqt tal-interogazzjoni, u dan ghaliex allegatament jista' jkun hemm lezjoni tad-dritt taghha ghal smigh xieraq, billi kif mistqarr f'dan il-pronunzjament kull kaz irid jitqies ghalih u cioe' allura billi jigi mistharreg f'kull kaz individwalment jekk bil-fatt illi l-persuna akkuzata ma kellhiex l-avukat prezenti waqt it-tehid tal-istqarrija dan setax impinga fuq is-smigh xieraq iktar 'il quddiem tul il-proceduri penali istitwiti kontra taghha.

Din il-Qorti ma ghandhiex funzjonijiet kostituzzjonali u allura ma ghandhiex il-poter tistharreg jekk ikunx sehh lezjoni tad-dritt ta' smigh xieraq jew jekk potenzjalment dan jistax isehh u dan f'kaz fejn xi forma ta' assistenza legali tkun giet moghtija. Ma tistax il-Qorti ta' kompetenza penali tiddeciedi a priori illi bil-fatt wahdu illi fiz-zmien li l-persuna akkuzata tkun giet interrogata ma kellhiex il-jedd ikollha l-avukat prezenti maghha dan awtomatikament kien vjolattiv tal-jedd taghha ghal smigh xieraq meta l-Qorti Ewropeja issa qed tidderigi il-qrati domestici jindagaw jekk il- proceduri fl-intier taghhom kenux gusti filkonfront tal-akkuzat bit-test allura li irid jigi segwiet fuq zewg binarji u cioe':

A.the existence of compelling reasons for the right to be withheld

B. the overall fairness of the proceedings.

---

[16] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-27 ta' Frar, 2019 (Appell Numru: 514/2017)

[17] eciza mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fid-9 ta' Novembru, 2018 (Numru: 71409/10)

Jinghad biss f'dan il-kaz illi l-appellant kien abbilment assistit tul dawn il-proceduri kriminali istitwiti kontra tieghu. Fl-ebda mument tul il-proceduri ma jqanqal il-kwistjoni dwar il-valur probatorju tal-istqarrija minnu rilaxxjata biex b'hekk il-Qorti ghandha quddiemha prova li qatt ma giet ikkontestata. Illi maghdud dan madanakollu l-Qorti tosserva li l-appellant kien ikkonsulta mal-avukat tal-fiducja tieghu qabel ma gie interrogat. F'dak izzmien huwa kellu sitta u ghoxrin sena u diga` kellu irregistrati kontra tieghu hdax-il kundanna biex b'hekk ma jistax jitqies li kien bniedem vulnerabbli. L-appellant qatt ma jikkontendi illi hu jew l-avukat tieghu ma gewx mgharrfa mill-pulizija dwar in-natura talakkuzi migjuba fil-konfront tieghu jew tal-provi li l-pulizija kellhom f'idejhom. Fuq kollox dak mistqarr mill- appellant fl-istqarrija minnu rilaxxjata huwa biss korroborazzjoni ta' dak li jikkontendu l-vittmi billi dawn kienu x-xhieda ewlenija f'dan il-kaz meta jistqarru li gharfu lill-appellant bhala wiehed mill-hallelin.

Illi finalment ghalkemm il-ligi f'dak iz-zmien ma kienitx tippermetti lill-avukat li jkun prezenti waqt it-tehid tal-istqarrija, madanakollu ghandu jinghad illi l-ligi kif inhi illum ma tantx toffri dik l-assistenza effettiva bil-fatt illi l-avukat ikun prezenti mal- persuna suspettata waqt li din tkun qed tigi interrogata bil-proviso ghall-artikolu 355AUA (8)(c) tal-Kodici Kriminali jiddisponi hekk

"Id-dritt tal-avukat li jipparteċipa b'mod effettiv ma għandux jinftiehem bħala dritt tal-avukat li jostakola l-interrogazzjoni jew li jissuġġerixxi tweġibiet jew reazzjonijiet oħra għall-interrogazzjoni u kull mistoqsija jew rimarka oħra mill-avukat għandha, ħlief f'ċirkostanzi eċċezzjonali, issir wara li l-Pulizija Eżekuttiva jew awtorità oħra investigattiva jew awtorità ġudizzjarja jkunu ddikjaraw li ma għandhomx aktar mistoqsijiet."

Fil-fatt minn qari tad-Direttiva tal-Unjoni Ewropeja dwar id-Dritt tal-assistenza legali, ghalkemm din giet tramandata kwazi kelma b'kelma fil-ligi taghna, madanakollu dana l-proviso ma jirriaffigura imkien fl-artikolu 3 tad-Direttiva, li gie trasportat fl-artikolu 355AUA tal-Kodici Kriminali.

Maghmula dawn il-konsiderazzjonijiet ghalhekk din il-Qorti ma issib l-ebda mottiv li jista' igieghlha titbieghed mill-fehma milhuqa mill-Ewwel Qorti li strahet fuq ix-xiehda tal-vittmi f'dan il-kaz abbinata mal-istqarrija rilaxxjata mill-appellant u dan sabiex sejset is-sejbien ta' htija fil-konfront tieghu.'

Din il-Qorti sejra taghmel referenza ghal Joint concurring opinion tal-Imhalfin ***Yudkivska, Vučinić, Turković*** *u Hüseynov ghas-sentenza fl-ismijiet* ***'Beuze v. Belgium'*** *fejn fost affarijiet ohra ikkunsidraw li:*

'22. In sum, we believe that it is vital to make a distinction between the systematic defects and the particular defects which are found in individual cases as a result of targeted and context-specific restrictions (e.g. in terrorism cases) or as a result of mistakes and shortcomings in individual cases. It is not correct for the Court to consider the overall fairness of an individual applicant's case when a systematic ban exists, affecting every other individual in the applicant's position and in the absence of any assessment by the relevant national authorities.

23. The formulation of the exception is extremely clear: any derogation must be justified by compelling reasons pertaining to an urgent need to avert danger for the life or physical integrity of one or more people. In addition, any derogation must comply with the principle of proportionality, which implies that the competent authority must always choose the alternative that least restricts the right of access to a lawyer and must limit the duration of the restriction as much as possible. In accordance with the Court's case-law, no derogation may be based exclusively on the type or seriousness of the offence and any decision to derogate requires a case-by-case assessment by the competent authority. Finally, derogations may only be authorised by a reasoned decision of a judicial authority.

24. The Court must apply a strict approach to a blanket prohibition on the right to legal assistance; otherwise we will end up in conflict with the overall direction of both the case-law of the Court and EU law.'

Fis-sentenza citata mill-Avukat Generali moghtija mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet **'Farrugia vs. Malta'**[18], gie kkunsidrat li:

98. Prior to the recent Beuze judgment, in a number of cases, the Court found that systematic restrictions on the right of access to a lawyer had led, ab initio, to a violation of the Convention (see, in particular, Dayanan v. Turkey, no. 7377/03, § 33, 13 October 2009 and Boz v. Turkey, no. 2039/04, § 35, 9 February 2010). That

---

[18] Deciza mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-4 ta' Gunju, 2019 u reza finali fis-7 ta' Ottubru, 2019 (Applikazzjoni numru: 63041/13

same approach was followed by the Court in relation to the Maltese context in Borg (no.37537/13, 12 January 2016).

99. Subsequently, being confronted with a certain divergence in the approach to be followed in cases dealing with the right of access to a lawyer, the Court had occasion to further examine the matter in Ibrahim and Others, Simeonovi and more recently in Beuze, all cited above, where the Court departed from the principle set out in the preceding paragraph. In Beuze, the most recent authority on the matter, the Grand Chamber gave prominence to the examination of the overall fairness approach and confirmed the applicability of a two stage test, namely whether there are compelling reasons to justify the restriction as well as the examination of the overall fairness and provided further clarification as to each of those stages and the relationship between them, as explained below.

(i) Concept of compelling reasons

100. The criterion of "compelling reasons" is a stringent one: having regard to the fundamental nature and importance of early access to legal advice, in particular at the suspect's first police interview, restrictions on access to a lawyer are permitted only in exceptional circumstances, must be of a temporary nature and must be based on an individual assessment of the particular circumstances of the case. A finding of compelling reasons cannot stem from the mere existence of legislation precluding the presence of a lawyer. The fact that there is a general and mandatory restriction on the right of access to a lawyer, having a statutory basis, does not remove the need for the national authorities to ascertain, through an individual and case-specific assessment, whether there are any compelling reasons. Where a respondent Government have convincingly demonstrated the existence of an urgent need to avert serious adverse consequences for life, liberty or physical integrity in a given case, this can amount to a compelling reason to restrict access to legal advice for the purposes of Article 6 of the Convention (see Beuze, cited above, §§ 142-143).

(ii) The fairness of the proceedings as a whole and the relationship between the two stages of the test

101. Where there are no compelling reasons, the Court must apply very strict scrutiny to its fairness assessment. The absence of such reasons weighs heavily in the balance when assessing the overall fairness of the criminal proceedings and may tip

the balance towards finding a violation. The onus will then be on the Government to demonstrate convincingly why, exceptionally and in the specific circumstances of the case, the overall fairness of the criminal proceedings was not irretrievably prejudiced by the restriction on access to a lawyer (see Beuze, cited above, § 145

102. The Court further emphasises that where access to a lawyer was delayed, and where the suspect was not notified of the right to legal assistance, the privilege against selfincrimination or the right to remain silent, it will be even more difficult for the Government to show that the proceedings as a whole were fair (ibid., § 146).

103. As the Court has already observed, subject to respect for the overall fairness of the proceedings, the conditions for the application of Article 6 §§ 1 and 3 (c) during police custody and the pre-trial proceedings will depend on the specific nature of those two phases and on the circumstances of the case (ibid., § 149)

(iii) Relevant factors for the overall fairness assessment

104. When examining the proceedings as a whole in order to assess the impact of procedural failings at the pre-trial stage on the overall fairness of the criminal proceedings, the following non-exhaustive list of factors, drawn from the Court's case-law, should, where appropriate, be taken into account:

36 (a) whether the applicant was particularly vulnerable, for example by reason of age or mental capacity;

(b) the legal framework governing the pre-trial proceedings and the admissibility of evidence at trial, and whether it was complied with – where an exclusionary rule applied, it is particularly unlikely that the proceedings as a whole would be considered unfair;

(c) whether the applicant had the opportunity to challenge the authenticity of the evidence and oppose its use;

(d) the quality of the evidence and whether the circumstances in which it was obtained cast doubt on its reliability or accuracy, taking into account the degree and nature of any compulsion;

(e) where evidence was obtained unlawfully, the unlawfulness in question and, where it stems from a violation of another Convention Article, the nature of the violation found;

(f) in the case of a statement, the nature of the statement and whether it was promptly retracted or modified;

(g) the use to which the evidence was put, and in particular whether the evidence formed an integral or significant part of the probative evidence upon which the conviction was based, and the strength of the other evidence in the case;

(h) whether the assessment of guilt was performed by professional judges or lay magistrates, or by lay jurors, and the content of any directions or guidance given to the latter;

(i) the weight of the public interest in the investigation and punishment of the particular offence in issue; and

(j) other relevant procedural safeguards afforded by domestic law and practice (ibid., § 150).'

Fl-istess sentenza gie kkunsidrat ukoll li;

'118. However, the nature of the statements and their use is of particular relevance in the present case. The Court notes that they did not contain any confessions nor was their content self-incriminating. However, the privilege against self-incrimination is not confined to actual confessions or to remarks which are directly incriminating; for statements to be regarded as self-incriminating it is sufficient for them to have substantially affected the accused's position (see, for example, Schmid-Laffer v.Switzerland, no. 41269/08, § 37, 16 June 2015). Indeed, the statements given by the applicant, at pre-trial stage in the absence of a lawyer, were relied on by the Court of Criminal Appeal in connection with the applicant's credibility. In particular, in its judgment the Court of Criminal Appeal had noted certain inconsistencies in his statements of 1 and 2 February 2002 (see paragraph 22 above) and it had considered that he was not reliable as the applicant had replied in an evasive and hesitant way to police questions concerning his business, profitability,

rent, and profits of the previous year (see paragraph 26 above). Nevertheless, the Court cannot but note that the Court of Criminal Appeal had found that A.F.'s statements had been enough to determine the applicant's guilt. In consequence its assessment of the applicant's credibility on the basis of his pre-trial statements can be considered as having been made ex abundanti cautela (out of an abundance of caution). In the light of the Court of Criminal Appeal's finding concerning the sufficiency of A.F.'s statements, the Court considers that the use it made of the applicant's statements to assess his credibility cannot be considered as having substantially affected his position.

(iii) Conclusion

119. In conclusion, while very strict scrutiny must be applied where there are no compelling reasons to justify the restriction on the right of access to a lawyer, the Court, in the specific circumstances of the case, finds that having taken into account the combination of the various above-mentioned factors, despite the lack of procedural safeguards relevant to the instant case, the overall fairness of the criminal proceedings was not irretrievably prejudiced by the restriction on access to a lawyer.

120. There has therefore been no violation of Article 6 §§ 1 and 3 (c) of the Convention.'

Interessanti hija l-joint dissenting opinion tal-Imhallfin **Serghides u Pinto de Albuquerque** fejn fost kunsiderazzjonijiet ohra ikkunsidraw li;-

10. In any event, we are of the view that the right to a lawyer at the pre- trial stage does not hinge, in any way or form, on the state of vulnerability of the defendant. Nothing in the Convention makes the Article 6 § 3 (c) right dependent on such vulnerability. Such an abusive and restrictive interpretation of that right contradicts its essence. Every defendant, vulnerable or not, has a right, at the pre-trial stage, to a lawyer who will advise him or her on the defence strategy to be followed.

11. Secondly, the majority state that "The applicant did not allege, either before the domestic courts or before [the Court], that the Police had exerted any pressure on him, nor that the evidence obtained had been in violation of another Convention provision"22 .

12. We disagree with this argument. The fact that a defendant has not been pressured by the police does not limit his or her right to a lawyer. Legal assistance in a criminal procedure is indispensable not only to counter pressure by the police or any other evidence obtained in violation of the Convention, but to define a strategy for the defence and adapt it to every incident throughout the entire proceedings. The police are expected to act lawfully, regardless of the manner in which a defendant presents his or her defence, with or without the benefit of legal assistance. The one has simply nothing to do with the other. Lawful conduct by the police is not a valuable argument on which to restrict the exercise of a Convention right by the defence. Ultimately, this argument by the majority reflects a very restrictive conception of the role of the lawyer in criminal procedure.

13. Thirdly, the majority state that "in the present case, the applicant was informed repeatedly in a sufficiently explicit manner of his right to remain silent and the privilege against self-incrimination"23.

14. Again, we cannot accept this argument. The right to remain silent is not interchangeable with the right to a lawyer. These are two very different rights. Legal assistance at the pre-trial stage of a criminal procedure is essential to inform the defendant of the advantages and disadvantages, from the perspective of the defence strategy, of speaking out or remaining silent. In other words, the right to a lawyer is instrumental in effective protection of the right to remain silent (and of the privilege against self-incrimination).

15. In short, the fact that the applicant was informed of his right to remain silent if he so desired and the fact that the applicant did not claim that any pressure was exerted on him have nothing to do with his procedural right under Article 6 § 3 (c) of the Convention to have access to a lawyer. Those facts are irrelevant for the purpose of curing the breach of this right. In our view, it is a fundamental mistake at stage two not to take seriously into account the finding of stage one, especially when the test applied should be a very strict scrutiny24 . Otherwise, what is the point of having two stages!?'

Ikkunsidrat

Illi din il-Qorti taghmel referenza ghas-sentenza preliminari taghha moghtija fl-ismijiet **<u>Republika ta' Malta vs Tony Curmi</u>**[19] li minnha ma gie intavolat l-ebda appell mill-Avukat Generali fejn inghad li *'l-izvillup fl-interpretazzjoni dwar il-jedd ta' smiegh xieraq kif moghtija mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fosthom fis-sentenzi sucitati fl-ismijiet '**<u>Beuze vs Belgium'</u>**[20] moghtija mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem u s-sentenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet **<u>'Farrugia vs. Malta'</u>**[21] gie rifless fil-pozizzjoni li l-Qrati f' uhud mis-sentenzi qeghdin jiehdu meta jikkunsidraw jekk kienx hemm ksur tal-jedd ta' smiegh xieraq'.*

Kif ser jigi kkunsidrat f'aktar dettal jirrizulta li filwaqt li l-Qrati f'numru ta' sentenzi qiesu li stqarrija li tkun ittiehdet minghajr suspettat ikun inghata d-dritt li jkollu Avukat prezenti hija prova inammissibbli stante li l-proceduri li jsegwu ma jistghux jissanaw difett u cioe' stqarrija rilaxxata minghajr tali dritt, f'sentenzi ohra l-Qrati iddeciedew li l-fatt li stqarrija tkun rilaxxata minghajr ma suspettat ikun inghata d- dritt li jkollu Avukat prezenti ma jfissirx li din ghandha tkun a priori prova inammissibbli izda li ghandu jittiehed kont tal-'overall fairness' tal-proceduri u ghalhekk il-proceduri jigu kkunsidrati fit-totalita' taghhom.

Din il-Qorti tinnota bi dispjacir u qed taghmilha cara li certament ma jistax jinghad li hemm certezza legali u cioe' 'legal certainty' dwar din il-kwisjtoni.

Illi kif sejra turi din il-Qorti, jirrizulta li l-Qorti Kostituzzjonali u l-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) anke f'sentenzi moghtija fl-istess jum waslu ghal decizjoni differenti rigwardanti l-ammissibilita' o meno tal-istqarrija rilaxxata fi zmien meta suspettati ma kellhomx dritt li jkunu assistiti minn Avukat waqt ir-rilaxx ta'l -istqarrija. Fis-sentenza fl-ismijiet **<u>'Ir-Repubblika ta' Malta vs Rosario Militello'</u>**[22], il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) qieset li:

> *19. Illi minn eżami li għamlet din il-Qorti tal-atti kumpilatorji jemerġi illi l-appellat qiegħed jiġi mixli li ttraffika d-droga f'żewġ okkażjonijiet separati.*

---

[19] Deciza mill-Qorti Kriminali fid-9 ta' Frar 2021

[20] Deciza mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fid-9 ta' Novembru, 2018 (Applikazzjoni numru: 71409/10)

[21]Deciza mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-4 ta' Gunju, 2019 u reza finali fis-7 ta' Ottubru, 2019 (Applikazzjoni numru: 63041/13

[22] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) fis-27 ta' Jannar, 2021 (Att tal-Akkuza numru: 3/2018)

Jiġi interrogat u jammetti linvolviment tiegħu33. Ma kienx persuna vulnerabbli (jew għall-inqas prova f'dan is-sens sa issa ma hemmx) u seta' jifhem in-natura tal-akkużi li kienu qed jiġu lilu addebitati b'interpretu tassistieh tul-interrogazzjoni. Il-Prosekuzzjoni mbagħad tressaq diversi xhieda kemm diretti kif ukoll ċirkostanzjali sabiex tissostanzja dawn l-akkużi ta' traffikar u pussess aggravat ta' droga, b'mod ewlieni x-xiehda ġuramentata ta' ċertu Aaron Sciortino34 li allegatament xtara id-droga minn għand l-appellat, liema xhud imbagħad iddepona viva voce quddiem il-qorti istruttorja fil-15 ta' Marzu 2016. Mhux biss iżda l-appellat jiġi interċettat mill-pulizija wara li dawn jibdew jagħmlu l-għassa fuqu u josservaw il-movimenti tiegħu. Mill-pussess ta'l-appellat inoltre ġew elevati ammont ta' flus kontanti, diversi telefowns ċellulari u apparat elettroniku ieħor li kollha ġew eżaminati mill-esperti tal-Qorti Dr. Martin Bajada u Dr. Stephen Farrugia Sacco. Dan ifisser allura illi l-istqarrija ta'l-appellat mhijiex l-uniku prova li l-prosekuzzjoni bi ħsiebha tressaq biex tissostanzja l-akkużi miġjuba kontra l-appellat.

20. Illi mfassal dan il-kwadru li jemerġi mill-atti kkumpilati finalment:

"Hu fuq l-Istat l-obbligu li jagħti prova li fil-proċess kriminali kien hemm overall fairness. F'dan il-każ m'huwiex possibbli li jsir għal kollox l-eżerċizzju li ssemma fil-każ ta' Beuze għaliex s'issa l-ġuri għadu ma sarx[23].

Dan ghaliex:

... dwar dan il-kaz għad irid isir il-ġuri. Għalhekk huma l-ġurati li ser jiddeċiedu jekk l-appellant huwiex ħati tal-akkużi li hemm kontrih. Madankollu, ser ikun limħallef li fl-indirizz li jrid jagħmel lill-ġurati ser jiġbor ix-xiehda tax-xhieda u lprovi li jkunu marbutin magħhom, kif ukoll ifisser ix-xorta u l-elementi tar-reati rilevanti għall-każ. Hu l-imħallef li jagħmel ".... kull osservazzjoni oħra li tiswa biex triegi u turi lill-ġuri kif għandu jaqdi sewwa d-dmirijiet tiegħu" (Artikolu 465 tal-Kap. 9)[24].

[23] Kost: Ir-Repubblika ta' Malta vs Martino Aiello – 27 ta' Marzu 2020 (Din ir-referenza tinsab fis-sitt (6) nota ta' qiegh il-pagna tas-sentenza citata)
[24] Ibid (Din ir-referenza tinsab fis-seba' (7) nota ta' qiegh il-pagna tas-sentenza citata)

Fis-sentenza fl-ismijiet **'Ir-Repubblika ta' Malta vs Hassan Ali Mohammed Abdel Raouf Josephine Wadi**[25] moghtija fl-istess jum bhal dik ta' **'Ir-Repubblika ta' Malta vs Rosario Militello**'intqal li:

> '*(...) Illi jibda biex jingħad, kif diversi drabi affermat mill-qrati fir-rigward tal-principju regolatur dwar l-ammissibilita' ta'prova fil-proċess penali, illi hija prassi adottata millġurisprudenza illi prova ma titqiesx li hija nammissibbli sakemm ma jkunx hemm xi dispożizzjoni espressa tal-liġi li tipprekludi l-ammissjoni ta' dik il-prova. L-akkużati ma nvokaw ebda regola tal-liġi penali li teskludi l-produċibilita' tal-istess stqarrijiet, iżda straħu unikament fuq il-premessi fuq indikati u nsistew li kienu qegħdin ifittxu r-rimedju ordinarju għal lanjanza purament ta' natura kostituzzjonali. Illi anke l-Ewwel Qorti fis-sentenza appellata tikkonċedi illi l-istqarrijiet saru in konformita' mal-leġislazzjoni penali applikabbli fiż-żmien relevanti.*
>
> *12. Dan għaliex huwa indubitat illi fir-rigward ta' stqarrijiet u dikjarazzjonijiet miksuba waqt l-interrogazzjoni mill-pulizija tal-persuna suspettata bil- kumissjoni ta' reat, iżda li għadha ma ġietx mixlija l-Qorti, dawn l-istqarrijiet u dikjarazzjonijiet ġaladarba jikkostitwixxu prova fil-proċess penali, għandhom jittieħdu skont il-liġi. Stqarrijiet jew dikjarazzjonijiet hekk imsejħa 'pre-trial', miksuba bi vjolazzjoni ta' dritt għandhom jiġu skartati billi nieqsa minn kwalunkwe valur probatorju. Din ir-regola hija mfassla, kif tajjeb jindika l- Avukat Ġenerali fl-artikolu 658 tal-*Kodiċi Kriminali.[26]
>
> *13. Illi l-pożizzjoni ta' dritt li tirregola it-teħid ta' stqarrijiet u dikjarazzjonijiet mis-suspettat taħt id-dritt penali nostran ra żviluppi sostanzjali fi snin reċenti. Illi fiż-żmien meta lakkużati ġew arrestati u interrogati lura fis-sena 2012, huma ma kellhomx il-jedd li jkollhom l-avukat preżenti magħhom matul it-teħid tal- istqarrija u dan għaliex dan il-bdil għal Kodiċi Kriminali kien konsegwenza ta' trasposizzjoni fil-liġi tagħna ta' dak imfassal fid-Direttiva 2013/48/UE tal- Parlament Ewropew*

[25] Deciza mill-Qorti ta' l-Appell Kriminali (Sede Superjuri) fis-27 ta' Jannar, 2021 (Att tal-Akkuza numru: 1/2019)

[26] Kull ħaġa li imputat jew akkużat jistqarr, kemm bil-miktub,b'mezzi awdjoviżwali jew b'mezzi oħra, tista'

u tal-Kunsill tat-22 ta' Ottubru 2013 dwar id-dritt tal-aċċess għal avukat fi proċeduri kriminali u fi proċeduri tal-mandat ta' arrest Ewropew, bdil allura li seħħ fiż-żmien wara li l-akkużati kienu ġew interrogati. Illi fiż-żmien meta ġew rilaxxati l-istqarrijiet mill-appellati kien hemm dritt, għalkemm wieħed iktar ristrett, talpersuna suspettata biex tikkonferixxi mal-avukat tal- fiduċja tagħha fil-ħin preċedenti linterrogatorju mill-pulizija. Dan id-dritt ġie lilhom konċess biex b'hekk l-istqarrijiet sussegwentement rilaxxati, huma in konformita' mal-liġi viġenti f'dak iż-żmien. Di fatti, llegislatur fl-artikolu l-ġdid maħluq fl-Att III tal-2002 ħaseb sabiex "il-persuna li tkun arrestata u qed tinżamm taħt il-kustodja tal-Pulizija f'xi Għassa jew f'xi post ieħor ta' detenzjoni awtorizzata għandha, jekk hija hekk titlob, titħalla kemm jista' jkun malajr tikkonsulta privatament ma' avukat u prokuratur legali , wiċċimb'wiċċjew bit-telefon, għal mhux aktar minn siegħa żmien. Kemm jista' jkun malajr qabel ma tibda tiġi interrogata, l-persuna taħt kustodja għandha titgħarraf mill-Pulizija biddrittijiet li għandha taħt dan is-sub-artikolu." Għalhekk nħolqot sitwazzjoni ġdida għar-rigward tal-istqarrijiet li ġew rilaxxati mid-data li nġiebu fis-seħħ dawk l-emendi 'l quddiem, sitwazzjoni, kif ingħad, fejn ingħata il-jedd tal-parir legali qabel l-interrogatorju. Illum fid-dawl tal-iżviluppi legali u ġurisprudenzjali, madanakollu, ma jistax jiġi ritenut li dwar dawn l-istqarrijiet tapplika xi regola esklużjonarja ta' dritt penali proċedurali li tirrendi dawk l- istqarrijiet inammissibbli, għaliex dawn kienu konformi mal-liġi penali viġenti fiż- żmien relevanti.

Fl-istess sentenza, il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) spjegat:

'15. Illi allura din il-Qorti fid-dawl tal-pronunzjament surriferit tal-Qorti Ewropea ma tistax a priori tiskarta stqarrija ta' persuna li tkun ingħatat l-jedd tikkonsulta ma' avukat qabel ma tiġi interrogata, iżda fejn l-avukat tagħha ma kienx preżenti fil-waqt tal-interogazzjoni, u dan ghaliex allegatament jista' jkun hemm lezjoni potenzjali tad-dritt tagħha għal smigħ xieraq. Dan għaliex, kif mistqarr f'dan il- pronunzjament, kull każirid jitqies għalih billi jiġi mistħarreġf'kull każindividwalment jekk bil-fatt illi l-persuna akkużata ma kellhiex l-avukat preżenti waqt it-teħid tal-

istqarrija dan setax impinġà fuq is-smigħ xieraq iktar 'il quddiem tul il-proċeduri penali istitwiti kontra tagħha. F'każkonsimili ġie deċiżmill-Qorti Ewropea illi ma kienet seħħet ebda leżjoni taħt l-artikolu 6:

"In Doyle v. Ireland the applicant was allowed to be represented by a lawyer but his lawyer was not permitted in the police interview as a result of the relevant police practice applied at the time. The Court found no violation of Article 6 §§ 1 and 3 (c) of the Convention. It considered that, notwithstanding the impugned restriction on the applicant's right of access to a lawyer during the police questioning, the overall fairness of the proceedings had not been irretrievably prejudiced. In particular, it laid emphasis on the following facts: the applicant had been able to consult his lawyer; he was not particularly vulnerable; he had been able to challenge the admissibility of evidence and to oppose its use; the circumstances of the case had been extensively considered by the domestic courts; the applicant's conviction had been supported by significant independent evidence; the trial judge had given proper instructions to the jury; sound public- interest considerations had justified prosecuting the applicant; and there had been important procedural safeguards, namely all police interviews had been recorded on video and made available to the judges and the jury and, while not physically present, the applicant's lawyer had the possibility, which he used, to interrupt the interview to further consult with his client.

429. In addition, the Court has indicated that account must be taken, on a case-bycase basis, in assessing the overall fairness of proceedings, of the whole range of services specifically associated with legal assistance: discussion of the case, organisation of the defence, collection of exculpatory evidence, preparation for 48 questioning, support for an accused in distress, and verification of the conditions of detention (Ibid., § 136)[27]*.*

16. Dan magħdud, madanakollu, il-Qorti hija wkoll tal-fehma illi f'dan l-istadju bikri talproċeduri fejn il-proċess penali għad irid jinstema' mill-

[27] Ibid (Din ir-referenza tinsab fin-nota ta' qiegh il-pagna enumerata tlieta (3) tas-sentenza citata). Irreferenza fin-nota ta' qiegh il-pagna ta' qabel din in-nota kienet taqra ' ' 2 https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf'

qorti kompetenti ma jistax jingħad jekk il-kriterji indikati fil-kaz Beuze ġewx segwieti. Ukoll għaliex, kif tajjeb stqarret l-Ewwel Qorti, la dik il-Qorti u lanqas din il-Qorti ma għandhom funzjonijiet kostituzzjonali u allura ma għandhomx il-poter jistħarġu f'dan l-istadju, jekk tkunx seħħet xi vjolazzjoni taddrittijiet fondamentali tal- persuna akkużata jew jekk potenzjalment dan jistax iseħħ, iktar u iktar f'dik is- sitwazzjoni fejn xi forma ta' assistenza legali tkun ġiet mogħtija. Ma tistax ilQorti ta' kompetenza penali tiddeċiedi a priori illi bil-fatt waħdu illi fiż-żmien li l-persuna akkużata tkun ġiet interrogata ma kellhiex il-jedd ikollha l-avukat preżenti magħha waqt itteħid tal-istqarrija, dan awtomatikament kien vjolattiv tal-jedd tagħha għal smigħ xieraq, meta l-Qorti Ewropea issa qed tidderieġi il- qrati domestiċi jindagaw jekk il-proċeduri flintier tagħhom kenux ġusti fil- konfront tal-akkużat, bit-test allura li jrid jiġi segwiet fuq iż-żewgbinarji surriferiti.

17. Illi dak li kellha tagħmel l-Ewwel Qorti, allura, kien illi, mogħnija bil-provi diġà ikkumpilati, abbażi tat-test imfassal fil-każ Beuze, tistħarreġ b'mod preliminari (u dan mingħajr ma tesprimi ruħha fil-mertu, billi dak jispetta biss l- imħallfin tal-fatt) jekk ilkriterji stabbiliti f'din id-deċiżjoni ġewx imħaddna u allura jekk bil-fatt illi l-appellati ma kellhomx avukat preżenti magħhom meta ġiet rilaxxata dik l-istqarrija jew stqarrijiet setax f'dan l-istadju tal-proċeduri vvizja dik il-prova mill-aspett tad-dritt penali.'

Il-Qorti f'dik is-sentenza laqghat l-aggravji tal-Avukat Generali u qieset li fil-kors tac-celebrazzjoni tal-guri wara li jinstemghu l-provi kollha, fl-indirizz finali, lImhallef togat ghandu jaghti dik id-direzzjoni opportuna lil gurati dwar il-valur probatorju tal-istqarrijiet rilaxxati mill-akkuzati jekk jirrizulta li dawn ma ttiehdux skont il-ligi, jew jekk javveraw irwiehhom dawk ic-cirkostanzi elenkati fil-linji gwida stabbiliti fid-decizjoni 'Beuze'. Qieset ukoll li ghall-appellati dejjem jibqa'd-dritt taghhom li jitolbu revizjoni tal-verdett u s-sentenza tal-Qorti Kriminali fleventwalita' li jkun hemm dikjarazzjoni ta' htija fil-konfront taghhom

<u>Din il-Qorti temfasizza li nonostante l-fatt li l-legislatur ma ghamilx regola li teskludi l-ammissjoni ta' stqarrija rilaxxata fi</u>

zmien fejn suspettat ma kellux id-dritt li jkollu Avukat prezenti suspettat, tqis li wiehed ma jistax jistenna li l-legislatur sejjer jindika c-cirkostanzi kollha ta' meta prova ma ghandhiex valur probatorju. Izda d-decizjoni dwar jekk prova ghandhiex valur probatorju ghandha tithalla fid-diskrezzjoni tal-Qrati.

Din il-Qorti in oltre' taghmilha cara li ma taqbilx li stqarrija rilaxxata minghajr ma persuna tkun inghatat id-dritt li jkollha Avukat prezenti waqt it-tehid tal-istqarrija ghandha tibqa' in atti, *tigi murija l-gurati u li jkun fl-indirizz li l-Qorti taghti direzzjoni lil gurati dwar il-valur probatorju taghha. Wiehed ma jistax jinsa' li meta si tratta ta' gurati ta' fatt, ma jistax jinghad li bil-fatt li l-Imhallef ikun ta' direzzjoni sabiex l-istqarrija ma tinghatax valur probatorju sejjer jigi assigurat li l-gurati mhumiex se jkunu gia influwenzati b'dak imnizzel flistqarrija li tkun a disposizzjoni taghhom.*

Fis-sentenza fl-ismijiet **'The Republic of Malta vs. Lamin Samura Seguba**[28] ghalkemm il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) ikkoncediet li hemm sentenzi konflingenti kemm f'Malta u anke fid-decizjonijiet tal-Qorti Ewropea dwar il-valur probatorju ta' stqarrijiet rilaxxati minn suspettat minghajr Avukat prezenti, qieset izda li:

'12. The regulatory principle as to the admissibility of evidence in criminal proceedings presupposes the existence of an express provision of law which regulates the admission of such evidence in a court of law. Evidence is consequently deemed to be inadmissible only if the law precludes its production. The law of evidence is made up of rules which exclude from the consideration of the court evidence which may or may not have a reasonable bearing on the matter in hand. Consider for example, hearsay evidence, evidence obtained through illegal means, or evidence relating to the character or criminal conduct of the accused. If evidence is obtained in violation of the accused's constitutional rights, this could also result in the exclusion of such evidence from the trial echoing the exclusionary rule adopted by the United States Supreme Court. Similarly section 78 of the United Kingdom Police and Criminal Evidence Act provides that "in any

[28] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-27 ta' Jannar, 2021 (Att ta' Akkuza: 11/2017)

proceedings the court may refuse to allow evidence on which the prosecution proposes to rely to be given if it appears to the court that, having regard to all the circumstances, including the circumstances in which the evidence was obtained, the admission of the evidence would have such an adverse effect on the fairness of the proceedings that the court ought not to admit it."

13. No similar provision, however, exists under our law regulating the rules of evidence in criminal proceedings thus making accused's objection to the admissibility of his pre-trial statement as evidence during the trial a matter having constitutional ramifications outside the competence of this Court in its criminal jurisdiction. The accused does not attack the probative value of the statements on any particular rule of penal law empowering the Court to reject it but relies solely on the presumption that admitting this piece of evidence would deny him a right to a fair hearing, having been denied the right to have his lawyer present during interrogation, resulting therefore in a denial of his right to mount a defence in a situation where incriminating statements were made to the police.

14. Now all cases dealing with a violation under article 6 of the European Convention speak of the right to legal assistance. In the present case it cannot be said that accused was totally denied this right. In fact, prior to interrogation accused was given the right existing according to the law in force at the time to speak to a lawyer privately either face to face or by telephone for an hour, such right being waivered by accused. Now it is true, as the First Court pointed out in its judgment, that the rule of inference existed at the time when the statement was released by accused, implying therefore, that had accused obtained this form of legal advice, and subsequently refused to answer questions put to him by the interrogating officer, a court of law could infer an admission of guilt from his silence, when his statement is adduced as evidence at the trial. This rule however has today been removed from our statute.

15. The First Court, therefore, should have acted with more caution and circumspection, all the more in the light of the decision given by the Grand Chamber of the European Court in the case of Philippe Beuze v. Belgium

(71409/10) delivered on the 9th of November 2018 which reversed the criteria set out in the decision of Salduz and others, although it found that in this case a violation of article 6 of the Convention had occurred. In this decision the European Court re-adopted the criterion of "overall fairness of the proceedings" so as to investigate whether any violation to the right to a fair hearing had occurred, and this after establishing a two- tier test, the first one being the existence or otherwise of compelling reasons to deny the right to legal assistance.'

L-istess Qorti fl-istess sentenza qieset kif '... this Court cannot a priori expunge a statement of a suspect who has been given the right to consult a lawyer before being interrogated, but where his lawyer was not present at the time, solely on the premise that this could potentially infringe his right to a fair hearing. The Court cannot create a blanket evidentiary rule of criminal law declaring a piece of evidence obtained lawfully, inadmissible in criminal proceedings on the basis that this could violate accused's right to a fair trial, all the more so, as already pointed out, where some sort of legal assistance had been given. As the European Court has guided domestic courts in dealing with pre-trials statements, each case must be dealt with individually thus taking into account, on a case by case basis, whether by the fact that accused person did not have a lawyer present when releasing the statement, although such person had obtained legal advice or at least had been given the right to obtain that advice, this could result at a later stage, during the criminal proceedings instituted against him, as a breach of his right to a fair hearing thus vitiating an otherwise legally obtained piece of evidence.

Minn naha l-ohra fis-sentenza moghtija mill-Qorti Kostituzzjonali fl-istess jum u cioe' fis-sebgha u ghoxrin (27) ta' Jannar tas-sena elfejn u wiehed u ghoxrin (2021) fl-ismijiet **'Morgan Onuorah v. L-Avukat tal-Istat'**[29] gie meqjus li:

25. Fl-aħħar aggravju r-rikorrent argumenta dwar ir-rimedji. Isostni li:

"Illi jiġi rilevat illi jekk hemm ksur tad-drittijiet fundamentali tal-bniedem minħabba kemm l-operat tal-Pulizija Investigattiva u kemm mill-Avukat

[29] Rikors numru: 176/2019 FDP

enerali, awtomatikament ilproċeduri sussegwenti fil-konfront tal- appellanti kienu monki u jilledu d-drittijiet fundamentali tal-bniedem peress li bdew u bbazati fuq ċirkostanzi leżivi għad-drittijiet fundamentali tal-bniedem. L-appellant jirrileva illi l-Qorti bħala Sede Kostituzzjonali għandha tiggarantixxi il-korrettezza tal-proċeduri meħuda u s-sentenza infushom fis-sens illi għandhom jiġu garantiti l-ħarsien ta' ċertu prinċipji proċedurali li huma indispensabbli għall-amministrazzjoni tajba tal- ġustizzja".

26. Kif diġa` issemma, il-fatt waħdu li saret l-interrogazzjoni mhux fil-presenza ta' avukat ta' fiduċja tal-attur m'huwiex bizżejjed sabiex jagħti lok għall-ksur tad-dritt fundamentali ta' smigħ xieraq. Madankollu l-użu ta' dik l-istqarrija fil-proċeduri kriminali, li fiha l-attur ammetta għal uħud mir- reati li akkużat biha, taf twassal sabiex iseħħ dak il-ksur tal-jedd fundamentali. Dan iktar u iktar meta tikkunsidra l-ġurisprudenza ampja tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem li issa ilha s-snin tirrepeti l-istess insenjament.

27. Li s-suspettat jitkellem ma' avukat qabel l-interrogazzjoni, l- assistenza ta' avukat wara li tkun saret l-interrogazzjoni u n-natura adversarial tal-kawża kriminali sussegwenti, m'humiex garanzija adegwata li jirrimedjaw għad-difett li s-suspett ma kienx assistit minn avukat waqt l-interrogazzjoni li saret meta kien taħt arrest. Fis-sentenza riċenti Mehmet Zeki Celebi v. Turkey (App. 27583/07) il-QEDB kompliet tisħaq:

"57. The onus will be on the Government to demonstrate convincingly why, exceptionally and in the specific circumstances of the case, the overall fairness of the trial was not irretrievably prejudiced by the restriction on access to legal advice. The Court also reiterates that it is only in very exceptional circumstances that it can conclude that a given trial has not been prejudiced by the restriction of an applicant's right of access to a lawyer (see Dimitar Mitev v. Bulgaria, no. 34779/08, 71, 8 March 2018)".

28. Irrispettivament taqbilx mar-raġunament ta' dik il-Qorti internazzjonali, jibqa' l-fatt li l-ġurisprudenza kienet ċara meta ngħatat is-sentenza ta' Salduz f'Novembru 2008 fis-sens li n-nuqqas ta' assistenza ta' avukat waqt interrogazzjoni tal-pulizija kiene difett proċedurali. Dan

għalkemm bis-sentenza Ibrahim and Others v. the United Kingdom tat- 13 ta' Settembru 2016, il-Grand Chamber għamlet enfażi fuq l-'overall fairness' tal-proċeduri kriminali u fis-sentenza Beuze v. Belgium tad-9 ta' Novembru 2018 l-istess qorti kompliet tiċċara kif kellu jiġi applikat dak il-prinċipju.

29. Fl-aħħar mill-aħħar il-qrati domestiċi ma jistgħux jippermettu li f'proċeduri kriminali li għadhom pendenti jitħallew stqarrijiet li jkunu saru fl-assenza ta' avukat u li l-QEDB ilha tiddeskrivih bħala difett proċedurali bil-periklu manifest li dak il-fatt jikkontamina l-proċess kriminali kollu.'

Il-Qorti Kostituzzjonali fl-istess sentenza qieset li

'30. Kien id-dmir tal-Gvernijiet differenti matul is-snin li jaġġornaw ruħhom mas-sentenzi tal-Qorti Ewropea u ma jistennewx sal-2016 sabiex jintroduċu disposizzjoni fil-Kodiċi Kriminali li s-suspettat għandu jedd għall-assistenza ta' avukat waqt l-interrogazzjoni li ssir meta jkun fil-kustodja tal-pulizija. Emenda li saret sabiex tittrasponi d-disposizzjoni tadDirettiva 2013/48/UE tal-Parlament Ewropew (ara Art. 355AT tal-Kodiċi Kriminali), li fost miżuri oħra assigurat id-dritt tas-suspettat għall-assistenza ta' avukat waqt -interrogazzjoni mill-pulizija.

Għal dawn il-motivi tiċħad l-appell, b'dan li tagħti direzzjoni lill-Qorti Kriminali sabiex filproċeduri kriminali The Republic of Malta v. Izuchukwu Morgan Onourah (att ta' akkuża numru 11/2015) ma tippermettix l-użu bħala prova tal-istqarrija li l-appellant kien ta' waqt li kien fil-kustodja tal-pulizija. (...)

Ghalhekk jirrizulta li l-Qorti f'dik il-kawza xorta irrakomandat li ma ghandux isir uzu mill-istqarrijiet rilaxxati mill-akkuzat nonostante l-fatt li dawn kienu anke gew guramentati u kienet anke giet registrata ammissjoni. (kif effettivament huwa l-kaz in desamina)

Ikkunsidrat ulterjorament;

Illi bis-sahha tat-trasposizzjoni tad-'*Direttiva 2013/48/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-22 ta' Ottubru 2013 dwar id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat fi proċedimenti kriminali u fi proċedimenti ta' mandat ta' arrest Ewropew, u dwar id-dritt li tiġi infurmata parti terza dwar iċ-ċaħda tal-libertà u d-dritt għal komunikazzjoni ma' partijiet terzi u mal-awtoritajiet konsulari, matul iċ-ċaħda tal- libertà*' fil-Ligi ta' Malta li sehhet snin wara li l-akkuzat irrilaxxa l-istqarrija tieghu, kien hemm tibdil sostanzjali f'dak li d-dritt ta' access ghal Avukat fi proceduri Kriminali jinkludi. L-artikolu 3 ta' din id-Direttiva jipprovdi:

'Id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat fi proċedimenti kriminali

1. L-Istati Membri għandhom jiżguraw li l-persuni suspettati u akkużati jkollhom id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat f'ħin u b'mod li l-persuni konċernati jkunu jistgħu jeżerċitaw d-drittijiet tagħhom ta' difiża b'mod prattiku u b'mod effettiv.

2. Il-persuni suspettati jew akkużati għandu jkollhom aċċess għas-servizzi ta' avukat mingħajr dewmien żejjed. Fi kwalunkwe każ, il-persuni suspettati jew akkużati għandu jkollhom id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat mill-mument l-aktar qrib minn dawn li ġejjin:

(a) qabel ma jiġu interrogati mill-pulizija jew minn awtorità oħra tal-infurzar tal-liġi jew ġudizzjarja;

(b) mat-twettiq minn awtorità ta' investigazzjoni jew awtorità kompetenti oħra ta' att investigattivi jew att ieħor ta' ġbir ta' provi skont il-punt (c) tal-paragrafu 3;

(c) mingħajr dewmien żejjed wara ċ-ċaħda tal-libertà;

(d) fejn ġew imħarrka biex jidhru quddiem qorti li għandha ġurisdizzjoni f'materji kriminali, fi żmien debitu qabel ma jidhru quddiem dik il-qorti.

3. Id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat għandu jimplika dan li ġej:

(a) L-Istati Membri għandhom jiżguraw li persuna suspettata jew akkużata jkollha ddritt li tiltaqa' fil-privat u tikkomunika mal-avukat li jirrappreżentaha, inkluż qabel interrogazzjoni mill-pulizija jew minn awtorità oħra tal-infurzar tal-liġi jew awtorità ġudizzjarja;

(b) ***L-Istati Membri għandhom jiżguraw li l-persuna suspettata jew akkużata jkollha d-dritt li l-avukat tagħha jkun preżenti u jipparteċipa b'mod effettiv***

meta hija tiġi interrogata. Tali parteċipazzjoni għandha tkun konformi mal-proċeduri taħt il-liġi nazzjonali, dment li tali proċeduri ma jippreġudikawx l-eżerċizzju effettiv u l-essenza tad-dritt konċernat. Fejn avukat jipparteċipa matul interrogazzjoni, il-fatt li saret tali parteċipazzjoni għandu jiġi rreġistrat bl-użu tal-proċedura ta' reġistrar f'konformità mal-liġi tal-Istat Membru konċernat*;*

(c) għandhom, minn tal-inqas, ikollhom id-dritt li l-avukat tagħhom jattendi għall-avvenimenti investigattivi jew l-attita' ġbir ta' provi li ġejjin,fejn dawk l-atti huma previsti fil-liġi nazzjonali u jekk il-persuna suspettata jew akkużata hija meħtieġa jew permessa li tattendi l-att konċernat:

(i) ringieli ta' persuni għall-identifikazzjoni;

(ii) konfrontazzjonijiet;

(iii) rikostruzzjonijiet sperimentali tax-xena tar-reat kriminali.

4. L-Istati Membri għandhom jimpenjaw ruħhom li jagħmlu l-informazzjoni ġenerali disponibbli biex jagħmluha faċli għall- persuni suspettati jew akkużati li jsibu avukat. Minkejja d-dispożizzjonijiet tal-liġi nazzjonali dwar il-preżenza obbligatorja ta' avukat, l-Istati Membri għandhom jagħmlu l- arranġamenti meħtieġa biex jiżguraw li l-persuni suspettati jew akkużati li jinċaħdu mil-libertàtagħhom ikunu f'pożizzjoni li jeżerċitaw b'mod effettiv id-dritt tagħhom ta' aċċess għas- servizzi ta' avukat, sakemm ma jkunux irrinunzjaw dak id- dritt f'konformitàmal-Artikolu 9.

5. Huwa f'ċirkostanzi eċċezzjonali u biss fl-istadju ta' qabel il- kawża li l-Istati Membri jistgħu jidderogaw temporanjament mill-applikazzjoni tal-punt (c) tal-paragrafu 2 fejn iddistanza ġeografikament 'il bogħod ta' persuna suspettata jew akkużata tagħmilha impossibbli li jiġi żgurat id-dritt ta' aċċess għas- servizzi ta' avukat mingħajr dewmien żejjed wara li persuna tkun inċaħdet mil-libertàtagħha.

6. F'ċirkostanzi eċċezzjonali u biss fl-istadju ta' qabel il- kawża, l-Istati Membri jistgħu jidderogaw temporanjament mill-applikazzjoni tad-drittijiet previsti fil-paragrafu 3 sakemm dan ikun iġġustifikat fiċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ, abbażi ta' waħda mir-raġunijiet konvinċenti li ġejjin:

(a) fejn hemm ħtieġa urġenti li jkunu evitati konsegwenzi negattivi serji għall-ħajja, il-libertàjew l-integritàfiżika ta' persuna;

(b) fejn l-azzjoni immedjata mill-awtoritajiet investigattivi tkun essenzjali biex jiġu evitati li l-proċedimenti kriminali jiġu pperikolati b'mod sostanzjali.' (Emfazi u sottolinear mizjud minn din il-Qorti.)

Prezentament, is-subartikoli (1) u (2) tal-artikolu 355AUA tal-Kapitolu 9 tal-Ligijiet ta' Malta kif mizjud b'Att LI tal-2016 jipprovdu s-segwenti:

'(1) Il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha d-dritt ta' aċċess għal avukat fil-ħin u b'tali mod li jħalliha teżerċita d-drittijiet ta' difiża tagħha b'mod prattiku u effettiv.(2) Il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha aċċess għal avukat mingħajr ebda dewmien. Fi kwalunkwe eventwalità, il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha aċċess għal avukat mill-mument li sseħħ l-ewwel waħda minn dawn il-ġrajjiet:

(a) qabel ma tkun interrogata mill-Pulizija Eżekuttiva jew minn awtorità oħra għall-infurzar tal-liġi jew awtorità ġudizzjarja fir-rigward tat-twettiq ta' reat kriminali;

(b) mat-twettiq minn awtoritajiet investigattivi jew awtoritajiet kompetenti oħra ta' xi att ta' natura investigattiva jew att ta' kollezzjoni ta' evidenza oħra skont is-subartikolu (8)(e);

(ċ) mingħajr ebda dewmien wara li tkun ġiet imċaħħda l-libertà;(d) meta tkun ġiet imħarrka sabiex tidher quddiem qorti ligħandha ġurisdizzjoni f'materji kriminali, f'qasir żmien qabel ma titressaq quddiem dik il-qorti.'

Filwaqt li l-artikolu 355AUA(8) tal-Kapitolu 9 tal-Ligijiet ta' Malta umbghad jaqra:

'Id-dritt ta' aċċess għal avukat għandu jfisser dan li ġej:

(a) il-persuna suspettata jew akkużata, jekk tkun għażlet li teżerċita d-dritt tagħha għall-ssistenza legali, u l-avukat tagħha, għandhom ikunu infurmati bl-allegat reat li għalih il-persuna suspettata jew akkużata ser tkun interrogata. Dik l-informazzjoni għandha tingħata lill-persuna suspettata jew akkużata qabel ma tibda l-interrogazzjoni, liema ħin m'għandux ikun inqas minn siegħa qabel ma tibda l-interrogazzjoni;

(b) il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha d-dritt li tiltaqa' u tikkomunika filprivat mal-avukat li jirrappreżentaha, inkluż interrogazzjoni minn qabel mill-pulizija jew minn awtorità oħra ta' infurzar tal-liġi jew awtorità ġudizzjarja;

(ċ) il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha d-dritt li l-avukat tagħha jkun preżenti u jipparteċipa b'mod effettiv fl-interrogazzjoni. Dik il-parteċipazzjoni tista' tiġi regolata skont proċeduri li l-Ministru responsabbli għall-Ġustizzja jista' jistabbilixxi permezz ta' regolamenti, hekk iżda li dawk il-proċeduri ma jippreġudikawx l-eżerċizzju effettiv u l-essenza ta' dak id-dritt konċernat. Meta avukat jipparteċipa fl-interrogazzjoni, il-fatt li kien hemm dik il-parteċipazzjoni għandu jkun irreġistrat permezz tal-użu fejn, fl-opinjoni tal-intervistatur, hu possibbli ta' mezzi awdjoviżwali skont il-paragrafu

Iżda d-dritt tal-avukat li jipparteċipa b'mod effettiv ma għandux jinftiehem bħala dritt tal-avukat li jostakola l- interrogazzjoni jew li jissuġġerixxi tweġibiet jew reazzjonijiet oħra għall-interrogazzjoni u kull mistoqsija jew rimarka oħra mill-avukat għandha, ħlief f'ċirkostanzi eċċezzjonali, issir wara li l-Pulizija Eżekuttiva jew awtorità oħra investigattiva jew awtorità ġudizzjarja jkunu ddikjaraw li ma għandhomx aktar mistoqsijiet;

(d) l-interrogazzjoni, it-tweġibiet kollha li jingħataw għaliha u l-proċeduri kollha relatati mal-interrogazzjoni tal-persuna suspettata jew akkużata, għandhom fejn, fl-opinjoni tal-intervistatur, hu possibbli jkunu rrekordjati b'mezzi awdjoviżwali u f'dak il-każ għandha tingħata kopja tagħhom lill-persuna suspettata jew akkużata wara li tkun intemmet l-interrogazzjoni. Kwalunkwe recording għandu jkun ammissibbli bħala prova, sakemm il-persuna suspettata jew akkużata ma tallegax u ma tagħtix prova li r-recording mhuwiex ir-recording oriġinali u li dan ġie mbagħbas. M'hemmx għalfejn issir traskrizzjoni tar-recording meta tkun użata fi proċeduri fil-qorti tal-ġustizzja ta' ġurisdizzjoni kriminali, lanqas ma hemm bżonn tal-firma tal-persuna suspettata jew akkużata f'dikjarazzjoni bil-miktub li tkun saret wara l-konklużjoni tal-interrogazzjoni ġaladarba l-mistoqsijiet u t-tweġibiet kollha, jekk hemm, ikunu ġew irrekordjati fuq mezzi awdjoviżwali

(e) il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha d-dritt li l-avukat tagħha jattendi għall-atti investigattivi jew ġbir ta' evidenza jekk il-persuna suspettata jew akkużata jeħtiġilha jew ġiet permessa li tattendi għall-att konċernat:

(i) ringiela ta' persuni suspettati għal finijiet ta'identifikazzjoni;

(ii) konfrontazzjonijiet; (iii) rikostruzzjonijiet tax-xena tad-delitt. (Emfazi u sottolinear mizjud minn din il-Qorti.)

Dawn l-emendi fil-ligi taghna dahlu fis-sehh snin wara li l-akkuzat kien irilaxxa listqarrija tieghu. L-akkuzat fl-eccezzjoni tieghu jissottometti li li l-istqarrija ma ghandhiex tifforma parti mill-process waqt il-guri 'kemm il-darba l-imsemmija stqarrijiet ma' ttiehdux u ma' gewx rilaxxjati skond il-gurisprudenza ricenti dwar l-ammissibilita ta' stqarrijiet li ma' ttiehdux skond il-Ligi'. ***Din il-Qorti taghmilha cara li l-akkuzat inghata d-drittijiet li kienu vigenti fiz-zmien meta ttiehdet l-istqarrija fejn ghalhekk ma kellux dritt li jkollu Avukat prezenti waqt it-tehid tal-istqarrija izda kellu dritt li jikkonsulta ma' Avukat qabel ir-rilaxx tal-istqarrija u ghalhekk l-istqarrija rilaxxata mill-akkuzat mhijiex bi ksur tal-ligi li kienet in vigore dak izzmien li l-istqarrija giet rilaxxata.***

Mhuwiex il-kompitu ta' din il-Qorti biex tqis jekk giex lez id-dritt ghal smiegh xieraq izda biss jekk l-istqarrija ghandhiex tkompli tifforma parti mill-process waqt il-guri. L-akkuzat ma ressaqx allegazzjonijiet ta' vulnerabilita' u lanqas ma ressaq allegazzjonijiet fosthom dwar il-mod ta' kif giet rilaxxata l-istqarrija u cioe' jekk kienx gie imgieghel.

Kif gia kkunsidrat il-Qrati ghadhom sal-lum il-gurnata jiehdu direzzjonijiet kunfliggenti, stat li qieghed iwassal ghal incertezza. Il-Qrati f'xi waqtiet qeghdin iqisu li l-istqarrija ma ghandhiex tithalla fil-process, filwaqt li f'xi waqtiet il-Qrati qeghdin iqisu li l-Qorti ma tistax a priori tqis li stqarrija rilaxxata minghajr ma persuna kellha dritt li jkollha Avukat prezenti bhala prova inammissibbli minghajr ma jkun hemm provvediment fil-ligi li jeskludi tali prova. Din il-Qorti temfasizza li jehtieg li jkun hemm direzzjoni cara inkluz linji gwidi sabiex din is-sitwazzjoni tigi rimedjata.

Din il-Qorti terga tenfasizza li jehtieg li jigi salvagwardat il-principju ta' 'legal certainty'.

Kif meqjus fis-sentenza moghtija mill-Qorti Kriminali fl-ismijiet **'The Republic of Malta vs Lamin Samura Seguba'**[30]

> *'12. The Farrugia v. Malta case essentially states that not all statements given by suspects in the pre-trial proceedings in the absence of legal assistance should be expunged from the records. The court needs to follow a number of criteria before deciding on such a request among which whether the accused was a vulnerable person, the age of the accused and whether that statement was the only evidence adduced. This Court now finds itself in a*

[30] Deciza mill-Qorti Kriminali fil-11 ta' Gunju, 2020 (Att ta' Akkuza numru: 11/2017

situation where it could have acceded to a request or a plea such as the present and must now decide in an opposite manner the next day even where there results "a systematic breach of pre-trial proceedings". Legal uncertainty for an accused may potentially be conducive to a breach of a fair hearing. It is the opinion of this Court that there needs to be a strong degree of certainty in such circumstances and not to hold a trial within a trial to examine whether a statement, for instance, is the only evidence produced by the prosecution;

13. Indeed the rules as provided in Directive 13/48 cited above should be the yardstick to which all pre-trial proceedings should be subjected without making any difference with regard to the vulnerability or otherwise of the suspects, their age and other criteria. In the case at hand, the accused was offered legal assistance consisting of a maximum one hour colloquial with a lawyer or legal procurator and subject to the right of inference if he does take up such offer. This Court is not aware of what made the accused decide to not take up that offer. Perhaps he decided that it would have been useless to talk to a lawyer for one hour over the phone or face to face and not having the lawyer by his side during the interrogation proper and this is precisely another reason why certainty of rules and rights is of utmost importance;

14. The Court therefore upholds the first plea raised by the accused and orders that the statement of the accused given on the 7 of December 2014 and exhibited as Doc PG3 at folio 17 et seq of the records be expunged and that no reference can be made by any witness of the prosecution to any verbal or written declaration made by the accused from the moment of his arrest;

Sussegwentement il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) fis-sentenza fl-ismijiet **'The Republic of Malta vs. Lamin Samura Seguba' qieset** [31]li:

'10. In its reasoning the First Court laments the lack of legal certainty which the domestic courts have had to face in decisions regarding the probative value of pre- trial statements where the suspect did not have a lawyer present during his interrogation, and this in line with current legislation which saw the transposition into Maltese law of Directive 2013/48/EU of

[31] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-27 ta' Jannar, 2021 (Att ta' Akkuza: 11/2017)

the European Parliament and of the Council dated 22 October 2013, and this by means of Act LI of 2016. This Court concurs with the objections put forward by the First Court to the ever-evolving situation regarding the legal validity of pre-trial statements obtained without a lawyer's assistance. Indeed, both our jurisprudence and that of the European Court present differing and often contradictory dicta on the matter. And it is precisely this legal uncertainty that led the First Court to uphold accused's preliminary plea regarding the inadmissibility of his pre-trial statements as evidence in the criminal proceedings brought against him. The Court thus states in its judgment:

12. The Farrugia v. Malta case essentially states that not all statements given by suspects in the pre-trial proceedings in the absence of legal assistance should be expunged from the records. The court needs to follow a number of criteria before deciding on such a request among which whether the accused was a vulnerable person, the age of the accused and whether that statement was the only evidence adduced. This Court now finds itself in a situation where it could have acceded to a request or a plea such as the present and must now decide in an opposite manner the next day even where there results "a systematic breach of pre-trial proceedings". Legal uncertainty for an accused may potentially be conducive to a breach of a fair hearing. It is the opinion of this Court that there needs to be a strong degree of certainty in such circumstances and not to hold a trial within a trial to examine whether a statement, for instance, is the only evidence produced by the prosecution.

13. Indeed the rules as provided in Directive 2013/48 cited above should be the yardstick to which all pre-trial proceedings should be subjected without making any difference with regard to the vulnerability or otherwise of the suspects, their age and other criteria. In the case at hand, the accused was offered legal assistance consisting of a maximum one hour colloquial with a lawyer or legal procurator and subject to the right of inference if he does take up such offer. This Court is not aware of what made the accused decide to not take up that offer. Perhaps he decided that it would have been useless to

talk to a lawyer for one hour over the phone or face to face and not having the lawyer by his side during the interrogation proper and this is precisely another reason why certainty of rules and rights is of utmost importance.

11. This Court however cannot accept the line of reasoning of the First Court, as it is its duty to lay down rules where the law fails to do so to provide that legal certainty which every accused person has a right to. This does not necessarily amount to the removal from the records of the case of all pre-trial statements, all the more where the said statements were released according to law.

12. The regulatory principle as to the admissibility of evidence in criminal proceedings presupposes the existence of an express provision of law which regulates the admission of such evidence in a court of law. Evidence is consequently deemed to be inadmissible only if the law precludes its production.'

Ikkunsidrat

Illi ghalhekk din il-Qorti trid tara l-'overall fairness' tal-proceduri qabel ma tasal biex tra jekk l-istqarija tal-akkuzat appellant hiex ammissibli jew le u jekk kif stqarr l-Avukat Generali hemmx provi ohra li gew skartati mill-ewwel Qorti li jwasslu ghall-htija tal-akkuzat appellat

X'resqet bhala provi il-prosekuzzjoni biex tipprova l-kaz taghha?

1. L-**istqarrija tal-appellat** rilaxxjata nhar l-24 ta' Ottubru, 2014. F'din l-istqarrija l-appellat ma inghatax id-dritt li jkun assistit minn avukat jew prokuratur legali u lanqas ta' inghata l-obbligu tal-inferenza. Inghata biss id-dritt li jkellem avukat qabel ma jibda bl-istqarrija tieghu.
2. F'din l-istqarrija jghid li bejn l-20 iu 21 ta' Ottubru, 2014 huwa kien qieghed jaghmel il-pipa b'flixkun bong haraq il-coke li kien xtara. Jghid li dak in-nhar kien hemm persuna ohra certu Gilli li beda jitolbu l-kokaina minn tieghu.
3. Jghid li din il-persuna li ddeskriva bhala l-Gillu ried jiehu nifs u sahansitra anke offrielu li jpartat il-mus li kellu li kellu ma nifs izda l-appellat jghid li ma riedx.
4. Dan Gillu beda jghajru bil-kliem bhal F'o..kemm ghandek u pufta. Hareg il-mus mill-but u mar ghal fuqu. Dan beda jilqalu. Dan Gillu beda jheddu li kien ser joqtlu

u l-appellat beda jissara mieghu. L-appelat spicca fuq is-sufan ghaliex imbuttah dan Gillu.

5. F'hin minnhom certu Anglu il-Pahh mar iqajmu minn fuq is-sufan ul-appellat innota li kien gie milqut ghax beda johrog id-demm.
6. It-tfajla tieghu marret tigri ghand il-pulizija ghax hasbet li kien ser imut u l-pulizija staqsewh minn kien tah id-daqqa u qalilhom li kien dan Gillu.
7. Huwa spicca l-isptar.
8. Jghid li hallas is-somma ta' €50 ghal din il-kokaina u qal li kien hadha mieghu biex ipejjipha ghand Anglu.
9. Qal li kien ilu forsi sena imur ghand dan Anglu biex ipejjep l-kokaina. Qal li gieli ikollu hu u gieli ikollu dan Anglu.

2. Ix-xhieda ta' l**-allura Spettur Josric Mifsud**

Dan spjega kif bejn il-lejl ta' 20 u 21 ta' Ottubru 2014 kien dahal rapport l-ghassa ta' Bormla fejn kien hemm tfajla bl-isem ta' Christabelle Azzoaprdi li kienet qeda twerzaq u titlob ghall-assistenza ghaliex l-boyfriend taghha kien ghadu kemm qala daqqa ta' sikkina f'sidru. Jghid li -pulizija marret f'dan l-post u gabret lill-ferut kif ukoll l-allegat aggressur. L-ferut li inzerta huwa l-akkuzat gie mehud l-isptar. Minn investigazzjoni li zamm irrizulta li effettivament dan l-akkuzat kien qed jiehu id-droga ghand certu Anglu u kien hemm terza persuna Julian Cuschieri mgharufa bhala Gillu li ta' daqqa ta' mus lill-akkuzat. Qal li l-akkuzat ikkonferma mieghu li verament kien qed jiehu d-droga. Jghid li huwa staqsa lill-akkuzat jekk riedx ikellem avukat izda l-akkuzat irrifjuta u irrilaxxja dikjarazzjoni f'dan is-sens . Dan qallu li l-kokaina li kien jixtri kien jixxerja kemm mat-tfajla tieghu Christabelle Azzopardi kif ukoll ma dan Anglu. Huwa tkellem ukoll ma Christabelle u din kkonfermat li kienet qed tiehu d-droga mal-akkuzat u li in effetti ukoll giet moghtija id-dritt li tkellem avukat u irrifjutat tali dritt. Ikkonfema ukoll li kul darba li kienu jixtru l-kokaina kienu ihalsu bejn €30 u €50. Tkellem ukoll ma dan Anglu u dan ikkonferma li gewwa daru kien qed jilqa' persuni biex jiehu d-droga kokaina ghandu. Fuq il-post sab ukoll flixken tal-plastic maghmula forma ta' pipa, mera bi tracci suspettati kokaina, mus li kellu xi trab bajdani u mizien eletronika zghri hafna. Mistoqsi jekk tax id-dritt ta' silenzju lill-akkuzat ma iwegibx u jghid biss li ta' id-drittijiet li ssoltu jghatu pero x'kienu dawn id-drittijiet ma jghidx. Mistoqsi jekk tahx id-dritt li jista ma jinkriminax ruhu ma iwegibx.

In kontro esami nhar it-13 ta' 'Frar, 2017 jghid li l-akkuzat kelu jibbenefika mill-Artikolu 29 tal-kap 101 ghaliex ghen lil-pulzija fl-inevstigazzjoni taghha u sahansitra anke semma persuna min ghand min jixtri d-droga.

3**. Ix-xhieda ta' PC 880 Newell Pantallaresco**

Muri id-dikjarazzjoni ta' rifjut a fol 4 tal-atti jikkonfemra li din giet moghtija lill-akkuzat mill-allura spettur Josric Mifsud . Jghid li l-akkuzat li gharaf fl-awla ma ridx jitkellem ma avukat qabel ma irrilaxja l-sitqarrija tieghu. Jghid li ma kienx prezenti mata l-akkuzat irrilaxxja l-istqarrija u ghalhekk ma setghx jghid xi spjega l-ispettur lill-akkuzat qabel ma ittihdet l-istqarija. Jaf nbiss li tah il-caution.

4. Ix-xhieda ta' PC 384 George Genovese

Jghid li qabel ma l-akkuzat li gharaf prezenti fl-awla irrilaxja l-istqarrija inghata l-caution. Jgharaf id-dokument esebit a fol. 4 tal-atti li hija id-dikajrazzjoni tar-rifjut li jitkellem ma avukat u a fol. 5 igharaf il-firma tieghu fuq l-istatement. Mistoqsi jispjega x'kienet il-caution li l-ispettur ta' lill-akkuzat jghid li tah id-dritt li iwiegeb ghal domandi li xtaq hu. Mistoqsi jekk qallux li kellux d-dritt li ma jinkriminax ruhu, jghid li iva kollox tah.

5. Ix-xhieda ta' **PS 122 Arthur Rizzo**

Qal li bejn il-lejl tal-20 u 21 ta' Ottubru 2014 kien xoghol l-ghassa tal-pulizija ta' Bormla u ghall-habta ta' nofs il-lejl sema ghajjat u sakem hareg barra ra lil Christabelle Azzoaprdiu din bdoet tghajjat u twerzaq u tghid li Gillu ta' daqqa ta' sikkina lil Stefano waqt li kienu ghand Anglu l-Pah. Ikkonferma li dan Gillu huwa Julian Cushcieri li ghaddej proceduri separati bhal Anglu Vella. Jghid li huwa tkellem ma Christabelle u din qaltlu li l-kaz gara ghaliex Gillu ried jaqsam il-kokaina ma l-akkuzat waqt li kienu gewwa d-dar ta' Anglu u dan Stefano ma riedx. Qal li kellem ukoll lill-akkuzat appellat l-isptar u dan qallu l-istess vesjoni li tatu Christbelle. Qallu li Gillu ried jaqsam id-droga mieghu tant li anke orrfielu l-mus bhala tpartit ghad-droga li kien[32] ser jiehu izda ma riedx. Huwa pporezenta l-okkorrenza li giet markata bhal dok AR. Ikkonferma li sar search fil-fond ta' Anglu pero huwa ma kienx prezenti u gie mgharraf li gew elevati diversi oggetti. Qal li huwa dahal fil-kaz b'mod prelimianri u ma investigax il-kaz hu.

6. Ix-xhieda ta' Dr Stephanie Santucci

---

[32] Fol. 46

Spjegat li hija hosue officer u kienet qed tesebixxi id-discharge letter li tkkoncerna lill-akkuzat u din giet markata bhala dok SS. Dan id-dokuemtn jikkonferma li l-akkzuat kellu stab wound f'sidru. Jidher li al-akkuzat gie admitted l-isptar nhar il-21 ta' Ottubru u gie rilaxjat nhar it-23 ta' Ottubru 2014.

7. **Il-Proces Vebral** redatt mill-allura Magistrat Dr Anthony Vella

Kunsiderazzjonijiet dwar l-ammissibilita` tax-xhieda prodotta fil-proċes-verbal

F'dawn l-atti Oriana Deguara esebit kopja tal-proces verbal[33] li inghalaq mill-allura Magistrat Dr Anthony Vella dwar rapport dwar xhieda guramentata ta' Stefano Caruana u Christabelle Azzopardi. Minn esami ta' l-istess jirrizulta li x-xhieda li tirrizulta li tista' tkun ta' relevanza ghall-proceduri odjerni hija dik tal-akkuzat appellat u dik tas-siehba tieghu Christabelle Azzopardi.

Christabelle Azzopardi ma gietx mitluba biex tixhed viva voce il-Qorti, sabiex tikkonferma ix-xhieda li hija kient tat quddiem il-Magistrat ta' l-ghassa. Il-prosekuzzjoni strahet BISs fuq ix-xhieda guramentata taghha esebita fil-proces verbal. Hemmhekk hija tikkonferma fl-assenza tal-akkuzat li kienet marret ghand Anglu Vella flimkien ma Stefano Caruana biex jiehdu l-kokaina li kienu hadu maghhom. Ghand Vella kien hemm Gillu u dan ried jaqsam il-kokaina maghhom izda Stefano ma riedx Dan Gillu beda jghajjar lil Stefano u Stefano irrispondih. Gillu kellu l-mus f idu u qabez fuq Stefano u tah daqqa ta' mus u qallu li xtaq joqtlu. Hija ppruvat tigbdu minn fuq Stefano izda ma irnexxiliex u mar Anglu u qalghu minn fuqu. Meta dan Gillu ra d-demm harab jigri u hija marret ghand il-pulizija. Qalet li Anglu kien irrabjat li marru bid-droga ghandu u li ma xtrawhiex minghandu. Hija giet murija l-istqarrija taghha rilaxxjata quddiem l-allura spettur Josric Mifsud u hija kkonfermat l-kontenut taghha.

Illi jigi rilevat li qabel ma ittihdet l-istqarija mill-pulizija , Christabelle inghatat it-twissija li ma kienitx obbligta li titkellem imma dak li ser tghid seta jingieb bhala prova u li kienet irrifjutat li titkellem (tikkonsulta) ma avukat tal-ghazla taghha. Pero meta giet biex tixhed quddiem il-Magistrat ta' l-ghassa ma jirrrizultax li l-Magistrat taha l-istess drittijiet la taha l-caution u lanqas gharfilha id-dritt legislattiv taghha li setghet titkellam ma avukat tal-ghazla taghha. Izda qabad u beda isaqsiha jekk kientix ser tikkonferma l-istqarrija

---

[33] Fol. 66 Dok OD

taghha *sic et simplicite.* Fil-fatt lanqas l-obbligu ta' inferenza ma spejgalha minkejja li kienet gja parti mis-sistema legislattiva tal-pajjiz

Illi fir-rigward tax-xhieda ta' Christabelle Azzpoardi quddiem il-Maġistrat Inkwirenti,

l-Qorti taghmel referenza ghas-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali fl-ismijiet **Pulizija vs Pierre Gravina**[34]

F'din l-aħħar sentenza, il-Qorti tal-Appell Kriminali ddeċidiet illi

> *"Issa huwa principju generali li "…ix-xhieda ghandhom dejjem jiġu eżaminati fil-Qorti u viva voce" (Artikolu 646(1), Kap. 9). Għal din ir-regola, pero`, hemm ċerti eċċezzjonijiet li jipprovdi għalihom l-istess Artikolu 646 fis-subartikoli li jiġu wara s-subartikolu (1). Hemm ukoll l-eċċezzjoni tad-deposizzjoni meħuda in segwitu għall-ħrug ta' ittri rogatorjali bil-proċedura traċċjata fl-Artikolu 399 tal-Kodiċi Kriminali, proċedura li ġiet ritenuta applikabbli anke għal kawżi sommarji (ara Il-Pulizija v. Angelo Grima App. Krim. 18 ta' Ottubru, 1952), u li fil-prattika ġiet ukoll applikata mill-Qorti Kriminali f'xi każijiet wara l-ħruġ tal-att ta' akkuża. U hemm l-eċċezzjoni ta' meta xhud jinstema' f'daru minħabba mard jew xjuħija (Art. 647, Kap. 9). Jiġi osservat li anke fil-każ ta' xiehda permezz ta' rogatorji u ta' xhieda li jinstemgħu f'darhom, l-imputat jew akkużat għandu dejjem il-jedd li jkun presenti waqt is-smigħ tax-xhud jew li jaħtar rappresentant tiegħu għal waqt tali smigħ – Art. 647(3) u 399(2). L-ewwel sentenza tal-Artikolu 30A tal-Kap. 101 taghmilha ċara li dak l-Artikolu qed jipprovdi ukoll eċċezzjoni, pero` mhux eċċezzjoni għarregola kontenuta fl-Artikolu 646(1) tal-Kodiċi Kriminali iżda għarregola kontenuta fl-Artikolu 66114 ta' l-istess Kodiċi. Minn dan isegwi, li anke meta l-prosekuzzjoni tkun trid taghmel użu minn dikjarazzjoni ġuramentata meħuda skond l-imsemmi Artikolu 30A, ir-regola għandha tkun li minn ikun għamel dik l-istqarrija għandu jinġieb fil-qorti biex l-imputat jew akkużat ikun jista' jikkontroeżaminaħ dwarha. S'intendi, dan ma jfissirx li jekk ix-xhud, meta jiġi eżaminat jew kontro-eżaminat, ibiddel jew jirritratta minn dak li jkun qal fid-dikjarazzjoni ġuramentata, allura dik id-dikjarazzjoni (jew il-parti mibdula jew ritrattata) ma tkunx aktar tista' tittieħed bħala prova kontra l-*

[34] Deciza fis-26 ta' Mejju2003

akkużat; il-gudikant jista' xorta waħda, wara li jkun sema' lix-xhud, jasal għall-konkluzzjoni li il-verita` hija dik kontenuta fl-istqarrija ġuramenetata u mhux dak li jkun iddepona fil-qorti x-xhud. Ifisser biss li, bħala regola, min ikun għamel tali stqarrija ġuramentata għandu jinġieb il-qorti għall-fini ta' kontroll da parti tal-akkużat jew imputat. F'dan is-sens ukoll esprimiet ruhha lQorti Ewropea fil-kawza Kostovski v. Netherlands (20 ta' Novembru, 1989) meta qalet li d-dritt ta' akkużat li jikkonfronta xhud miġjub kontra tiegħu

does not mean, however, that in order to be used as evidence statements of witnesses should always be made at a public hearing in court: to use as evidence such statements obtained at the pre-trial stage is not in itself inconsistent with paragraphs (3)(d) and (1) of Article 6, provided the rights of the defence have been respected. As a rule, these rights require that an accused should be given an adequate and proper opportunity to challenge and question a witness against him, either at the time the witness was making his statement or at some later stage in the proceedings[35] ."

Fil-każ in diżamina Mentosa la ġie prodott mill-prosekuzzjoni fil-qorti peress li kien telaq minn Malta definittivament, u anqas ittiehdet id-deposizzjoni tiegħu permezz tal-proċedura tar-rogatorji. L-ewwel qorti, għalhekk, kellha tiskarta l-istqarrija ġuramentata tiegħu u mhux, kif effettivament għamlet, tistrieħ in parti fuqha…".

F'dik is-sentenza, il-Qorti tal-Appell Kriminali rriteniet ukoll illi:

"Għal kull buon fini l-Qorti tosserva li l-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea ma teskludix l-ammissibilita` ta' stqarrijiet magħmula minn persuni li in segwitu qatt ma jinġiebu bħala xhieda fil-proċess. Dak li dik il-Qorti tara biex tiddetermina jekk kienx hemm jew le smiegħ xieraq hu jekk dawk l-istqarrijiet kienux l-unika prova kontra l-akkużat, jew kinux altrimenti prova determinanti biex huwa jinstab ħati." [sottolinear ta' din il-Qorti]

[35] (1990) 12 E.H.R.R.434, para. 41

Fl-istess sens hija wkoll is-sentenza tal-Qorti Kriminali tat-8 ta' April 2010, fl-ismijiet **<u>Ir-Repubblika ta' Malta vs Matthew-John Migneco,</u>** [36]fejn ingħad illi:

"S'intendi, dana l-Artikolu 30A tal-Kap. 101 irid dejjem jinqara fiddawl tad-disposizzjonijiet ġenerali tal-Kodiċi Kriminali (eċċetwat lArtikolu 661 tal-istess Kodici, li għalih l-Artikolu 30A jagħmel deroga espressa). Issa, l-Artikolu 549(4) (u ma jistax ikun hemm dubju li linterventi ta' Maġistrat taħt is-subartikoli (12) u (13) tal-Art. 24A talKap. 101 hija forma ta' inkjesta dwar l-in genere b'modalitajiet kemm xejn differenti meħtieġa għall-finijiet tal-istess Kap. 101) u 646(2) talKap. 9 huma ċari fil-portata tagħhom: id-deposizzjoni regolarment mogħtija fl-inkjesta dwar l-in genere … tista' tingieb bhala prova, u mhux sempliċiment għall-finijiet ta' kontroll, basta, pero`, li x-xhud jinġieb ukoll fil-qorti biex jiġi eżaminat viva voce … ħlief jekk ix-xhud ikun mejjet, ikun barra minn Malta jew ma jkunx jista' jinstab… (ara l-proviso tas-subartikolu (2) tal-imsemmi Artikolu 646)."

Fis-sentenza tal-Qorti Kriminali tas-6 ta' Lulju 2016, fl-ismijiet **<u>Ir-Repubblika ta' Malta vs Charles Paul Muscat</u>**, wara li dik il-Qorti għamlet referenza għall-Artikolu 30A tal-Kap. 101, kif ukoll għall-Artikolu 661 tal-Kap. 9, li għalih l-imsemmi Artikolu 30A jagħmel eċċezzjoni, ingħad hekk:

"Issa allura dan ifisser illi ai termini tal-artikolu 30A tal-Kapitolu 101 Marlon Apap u Brian Godfrey Bartolo ghandhom jitqiesu illi huma 'a competent witness' fil-konfront tal-akkuzat ghalkemm fiz-zmien meta huma offrew id-depozizzjoni taghhom kienu ghadhom jitqiesu bhala ko-akkuzati billi l-proceduri kriminali fil-konfront taghhom dwar listess fatti addebitati lill-akkuzat odjern kienu ghadhom ma gewx konkluzi. Li hu cert huwa illi sakemm il-kaz taghhom jigi deciz dawn iz-zewg xhieda ma humiex 'a compellable witness' u cioe' ma jistghux jigu imgieghla jaghtu id-depozizzjoni taghhom billi ghandhom id-dritt sancit mill-Kostituzzjoni u l-Konvenzjoni Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem illi ma jwiegbu ghall-ebda mistoqsija li tista' b'xi mod tinkriminahom. Fil-fatt meta huma offrew id-depozizzjoni taghhom matul il-kumpilazzjoni ghazlu li juzufruwixxu minn dan il-jedd u ma xehdux. Issa id-difiza targumenta illi gialadarba l-akkuzat ma nghatax il-jedd li jikkontrolla dak mistqarr minn dawn it-tnejn min-nies fl-istqarrija guramentata taghhom li tinsab esebita in atti, din

[36] Deciz mill-Qorti Kriminali tat-8 ta' April 2010

*il-prova f'dan l-istadju hija inammissibbli u ghandha tigi skartata u dan fid-dawl ta' dak deciz superjorment fid-decizjoni ta' 'Gravina' supra citata. Dan ghaliex l-artikolu 30A ma huwiex eccezzjoni ghal dak dispost fl-artikolu 646 tal-Kodici Kriminali fejn hemm espressament stipulat illi "**ix-xhieda għandhom dejjem jiġu eżaminati fil-Qorti u viva voce.**"*

*Illi l-akkuzat kien ikollu ragun fl-argumenti minnu imressqa li kieku dawn iz-zewg xhieda ghazlu li ma jixhdux matul is-smigh tal-guri. Illi allura il-Qorti u cioe' l-Imhallef togat ikun irid necessarjament jaghti direzzjoni lill-imhallfin tal-fatti u cioe` lill-gurati meta jigu biex jiznu din il-prova mressqa mill-Prosekuzzjoni. Izda dan jista' isir biss flistadju meta allura ikun qed jinstema' il-process penali fil-konfront tal-akkuzat. Illi ghalhekk ghalkemm gustament l-akkuzat talab iddirezzjoni tal-Qorti f'din l-ewwel eccezzjoni sollevata minnu gharrigward tal-validita' probatorja tal-istqarrijiet guramentati li jinsabu fl-atti bhala prova li giet kumpilata fl-istadju li jipprecedi l-guri mill-Qorti Istruttorja, madanakollu huwa prematur ghall-Qorti li tiddikjara tali prova bhala wahda inammissibbli meta z-zewg xhieda Marlon Apap u Brian Godfrey Bartolo it-tnejn indikati bhala xhieda tal-Prosekuzzjoni ghad iridu joffru id-depozizzjoni taghhom fil-guri. Izda jekk f'dak l-istadju huma jiddikjaraw li ser jaghzlu li ma jixhdux biex ma jinkrimnawx irwiehom fil-process penali li jkun ghadu pendenti fil-konfront taghhom, imbaghad f'dak l-istadju il-gurati ghandhom jigu ggwidati meta jigu biex jiznu il-valur probatorju tal-istqarrijiet guramentati u dan ghaliex "**The right to a fair administration of justice holds so prominent a place in a democratic society that it cannot be sacrificed to expediency**.*

Dan ghaliex kif gie deciz fil-kaz **Luca v Italy** [37], inghad mill-Qorti Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem:-

"As the court has stated on a number of occasions . . . it may prove necessary in certain circumstances to refer to depositions made during the investigative stage (in particular where the witness refuses to repeat his deposition in public owing to fears for his safety, a not infrequent occurrence

[37] (2003) 36 EHRR 46

in trials concerning Mafia-type organisations). If the defendant has been given an adequate and proper opportunity to challenge the depositions, either when made or at a later stage, their admission in evidence will not in itself contravene Article 6.1 and 3(d). The corollary of that, however, is that where the conviction is both solely or to a decisive degree based on depositions that had been made by a person whom the accused has had no opportunity to examine or to have examined, whether 12 during the investigation or at the trial, the rights of the defence are restricted to an extent that is incompatible with the guarantees provided by Article 6."

Dan ifisser allura illi hemm erba' kriterji li jridu jigu ikkunsidrati:

1. Illi x-xhieda bhala regola trid tinghata viva voce fil-Qorti fejn l-akkuzat ikollu kull opportunita' li jikkontrolla dak li jghid ix-xhud.

2. Il-fatt illi x-xhieda ma jixhdux madanakollu ma ghandux iwassal ghall-inammissibilita` tal-istqarrija minnhom rilaxxata fl-istadju tal-investigazzjonijiet jew fil-pre-trial stage u dan ghaliex irid jittiehed in konsiderazzjoni l-fatturi kollha tal-kaz, bhal per ezempju fil-kaz meta xhud ma jistax jingieb jixhed ghax ikun miet.

3. L-affidabbilita ta' dik l-istqarrija u tax-xhud li jkun irrilaxxjaha.

4. Finalment jekk dik ix-xhieda guramentata wahedha hijiex l-unika prova inkriminanti u deciziva fil-konfront tal-persuna akkuzata."

Stabbiliti dawn il-prinċipji legali, il-Qorti tqis illi sabiex tistabilixxi x'valur probatorju għandha tingħata x-xhieda ta' Christabelle Azzoaprdi quddiem il-Maġistrat Inkwirenti, la darba hija baqgħet ma xehditx f'din il-kawża, il-Qorti għandha tixtarr ukoll xi provi oħrajn nġiebu f'dawn il-proċeduri. Illi f'dan il-kaz ma jirrizultax li kien hemm xi raguni partikolari 'l ghala ma tresqitx tixhed din ix-xhud meta l-istess prosekuzzjoni rat l-importanza taghha tant li l-Avukat Generali stqarr fir-rikos tal-appell tieghu li hem xhieda ohra li setghu tefghu dawl fuq il-fatti ta' dan il-kaz li gew skartati mill-ewwel Qorti.

Il-manjera kif giet mehuda tali xhieda fl-istadju meta giet interrogata kienet qed tigi ukoll kunsdirata bhala suspect (tant kif stqarr PC 122 Arthur Rizzo u cioe li ttiehdu passi kriminali fil-konfront taghha ukoll), hija wahda li ma tirrispettax id-drittijieti tal-bniedem. Ix-xhud 'suspect' Christabelle kellha tigi moghtija id-drittijiet kardinali taghha.

Kellha tinghata id-dritt ta' silenzju b'mod car, kellu jigi spejgat lilha il-obbligu tal-inferenza . Illibir-rispett kollu jinghad li l-Magistrat ta' l-ghassa naqas li jispjega dawn id-drittijiet kardinali lix-xhud flimkien mad- dritt taghha li ikollha assistenza legali u ghalhekk fil-kwadru tal-provi prodotti u fid-dawl tal *overall fairness* tal-proceduri din il-Qorti tqies li l-istqarrija taghha moghtija quddiem l-ufficcjalinvestigattiv u susseegwentement konfemta quddiem il-Magistrat tal-ghassa hija ugualment in ammissibli. Din ik-Qorti ser tiskartaha meta tigi biex tiddecidi jekk l-ewwel Qorti tatx gudizzju tajjeb meta ezamiant il-provi prodotti.

Illi ghalhekk f'dawn il-proceduri jibqa biss l-istqarrija tal-akkuzat u x-xhieda guramentata tieghu fejn ikkonferma l-istqarrija li kien irrilaxja lill-ufficcjal investigattiv ftit war al-akkadut Illi jirrizulta li fl-atti tal-proces verbal hemm kopja tal-istqarrija rilaxxjata mill-akkuzat kif fuq imfisra. Jirrizulta li l-akkuzat ghazel li jikkonferma din l-istqarija quddiem l-Magistrat ta' l-ghassa Dr Anthony Vella nhar l-24 ta' Ottubru ,2014 pero ma jirrizultax li huwa inghata la d-dritt ta' silenzju li seta ghazel li ma jixhedx biex ma jinkriminax ruhu u lanqas id-dritt li jikkonsulta ma avukat qabel ma ghadda biex jikkonferma l-istqarrija tieghu u lanqas ma gie spejgat lilu l-obbligu tal-inferenza. L-Magistrat minnufih qabad u wera l-istqarrija esebita fl-atti a fol. 5 lill-akkuzat u talbu jgharaf il-firma tieghu u jekk jikkonfermax il-kontenut taghha.

Mhemmx dubbju li l-Magistrat ukoll kellu jghati dawn id-drittijiet fundamentali u kadinali lill-akkzuat u cioe li seta ma jixhedx biex ma jinkrimianx ruhu, li jispegalu l-obbligu tal-inferenza u l-import li jikkonsulta ma avukat jew prokuratur legali. Minn dan ma gara xejn. Id-dritt ta' silenzju kif ukoll l-obbligu tal-inferenza kienu gja parti mll-ligi domestika fiz-zmien meta l-akkuzat appellat irrilaxja l-istqarrija tieghu.

Ir-regola ta' inferenza f'dan ir-rigward ma ghadhiex tezisti fil-ligi ta' Malta pero l-fatt li din ir-regola ma ghadhiex applikabbli, ma jfissirx li l-akkuzat kieku fiz-zmien li ttiehdet l-istqarrija ma kinitx tapplika r-regola tal-inferenza kien xorta wahda jaghzel li jirrispondi ghad-domandi u jaghti dik l-informazzjoni moghtija fl-istqarrija tieghu. Ghalhekk dinil-Qorti tqis li mill-overall fairness tal-process jidehr car li l-akkzuat gi priv mid-drittijeti kardinali tieghu kemm quddiem l-ufficcjal investigatttiv kif ukoll quddiem l-awtorita gudizzjajra meta xehed quddiem l-Magistrat ta' l-Ghassa.

Jirrizulta bic-car li l-kaz tal-prosekuzzjoni huwa imsawwar u mibdni fuq l-istqarrija rilaxxjata mill-akkuzat, liema stqarriaj giet konfermata quddiem l-Magistrat ta' l-ghassa. Jirrizulta li din l-istqarria jgiet rilaxxjata meta l-akkuzat ma inghatax id-dritt li jkun assistit minn avukat tal-ghazla tieghu. Inghata biss id-dritt li jikkonsulta avukat qabel ma irrilaxxja l-istqarrija. Li hu inkwetanti pero li l-akkuzat ma inghatax l-obbligu tal-inferenza li dak iz-zmien kien jifforma parti integrali mill-ligi domestika ta' Malta. Jirrizulta ukoll li l-akkuzat ghazel li jkkonferma din l-istqarrija quddiem il-Magistrat tal-ghassa izda hawnhekk ghal darb ohra hawn nuqqas kbir. L-akkzuat ma inghatax la id-drit tas-silenza, la d-dritt li jkun assistit minn avuakt u anqas ma gie spjegat lilu l-obbligu tal-inferenza. Huma dawn in-nuqqasijiet li iwaslu lil Qorti tiddeecidi li l-overall fairness tal proceduri kienu tali li vjolaw id-drittiejti tal-akkuzat.

u ma ġietx imgiegħla jewmeħuda b'theddid jew b'biża, jew b'wegħdiet jew bi twebbil ta'vantaġġi.

Ghalhekk din il-Qorti una volta qeda tiskarta x-xhieda guramentata ta' Christabelle Azzoaprdi kif ukoll l-istqarrija tal-akkuzat appellat u ix-xhieda guramentata tieghu moghtija quddiem l-Magistrat tal-ghassa (meta ma kienx assistit minn avukat jew prouratur legali tal-ghazla tieghu) ma tara li ma hemm l-ebda prova li tista' twassal ghas-sejbien ta' htija tal-appellat u ghalhekk qeda tikkonferma is-sentenza moghtija mill-ewwel Qorti u tichad l-appell tal-Avukat Generali fl-intier tieghu.

Consuelo-Pilar Scerri Herrera

Imhallef